ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 15 τοῦ Μάη 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Οἰκονόμου ἀριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 148

ΑΝΟΙΧΤΟ

ΓΡΑΜΜΑ

Ἀγαπητέ μου Ταγκόπουλε,

Ἔβγαλες ἕναν ὡραῖο τόμο, τὸ δρᾶμα σου *Ζωντανοὶ* καὶ *Πεθαμμένοι*, μαζὶ μὲ δυὸ πολύτιμα δηγήματα, τὴ *Χρυσαυγή*, τὸν *Τάφο στὸ γιαλό*, κι ἀντὶς πρόλογο, ἀνοίγεις τὸ βιβλίο σου μ' ἕνα γράμμα σὲ μένα. Μπράβο σου! Βλέπεις δηλαδὴ πῶς χωρὶς καμιὰ ψέφτικη μετριοφροσύνη, ἀφοῦ εἶσαι τόσο δεινὸς ὀχτρὸς τῆς ψεφτιᾶς, σοῦ λέω πῶς λαμπρὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ πρόσφερες τόσο νόστιμα τὸ χρυσό σου τὸ γράμμα. Καὶ ξέρεις γιατί σοῦ μιλῶ ἔτσι; Γιατὶ ἐμεῖς οἱ δημοτικιστάδες, κοντὰ στὴ γλωσσική, τὴν ἐθνικὴ πανάσταση, καταφέραμε καὶ μιὰν ἄλλη, ποῦ ἴσως μήτε μεῖς ἀκόμη δὲν τὴν καταλάβαμε, μὰ ποῦ δὲν εἶναι λιγώτερο ἐθνική, ποῦ μπορεῖ κιόλας νἆναι σημαντικώτερη. Καὶ ποιὰ τάχα; Ἡ πανάσταση, φίλε μου, ὁ καθαφτὸ νεωτερισμός, εἶναι ποῦ ὅλοι μας ἐμεῖς ἀγαπιούμαστε ἀναμεταξύ μας. Γιὰ τοῦτο μοῦ γράφεις καὶ τοῦ λόγου σου τέτοιο γράμμα. Μέσα μας νοιώθουμε τὴν ἀγάπη, τὴ μαθαίνουμε καὶ στοὺς ἄλλους. Πές το δά, πρωτάκουστο πρᾶμα στὴν Ἑλλάδα.

Καλέ, τί ἀγάπη. Λατρεία εἶναι ἀφτή. Ἡ καρδιά μας λιώνει. Κάποτες καὶ χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιαστοῦμε. Κοίταξε τώρα τελεφταῖα, ὅταν ξέσπασε ὁ πόλεμος ὁ κακοήθικος, ὅταν οἱ δασκάλοι δὲ ντρεπόνταν νὰ μᾶς ἀποκαλέσουνε προδότες καὶ ξαναρχίσανε οἱ ἄτιμες οἱ βρισιές, ὅταν καὶ δυὸ τρεῖς δικοί μας, ταραγμένοι μὲ τὸ δίχως ἄλλο ἀπὸ τὶς φωνές, τραβιόντανε, τί στοχάζεται ὁ Παλαμᾶς; Νὰ μοῦ ἀφιερώση ποίημα πρωτοσέλιδο στὸ *Νουμᾶ* σου, καὶ τί ποίημα! Νά, τέτοιο, νὰ χαρῇ κανεὶς στὴ ζωή του, καὶ νὰ μὴν ξέρῃ ποῦ νὰ κρυφτῇ. Ἄκουσε τώρα καὶ τὸ πιὸ νόστιμο. Φαντάστηκε ὁ καλός μας ὁ Παλαμᾶς πῶς τὸ ποίημά του, τὴν ὥρα τῆς παραζάλης καὶ τῆς ἀπαρνησιᾶς, τὄγραψε ἀπὸ χρέος. Τὸ χρέος του βέβαια πῶς τὸ κάνει ὁ Παλαμᾶς καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Μὰ δὲν εἶδε πῶς τὸ κίνημά μου εἶτανε ἀγάπης κίνημα. Μὲ ἀγαπᾷ ὁ Παλαμᾶς ὅπως καὶ γὼ τὸν ἀγαπῶ. Καὶ δὲν τὄννοιωσε! Ἀλήθεια, τί νοιώθει ἀφτὸς ὁ ἄθρωπος; Τώρα ποῦ δὲ μᾶς ἀκούει, ἂς ξεθυμάνω πιὰ καὶ γώ. Νοιώθει περίφημα ὁ Παλαμᾶς τί ἀξίζει ὁ ἕνας, καὶ τί ἀξίζει ὁ ἄλλος. Πάντα στὸ ποδάρι κ' ἕτοιμος μάλιστα νὰ διαλαλήση τὴν ἀξία τοῦ καθενός μας, κάτι κιόλας νὰ τῆς προστέση. Ὁ διάβολος! Μόνο τὴ δική του τὴν ἀξία νὰ μὴ νοιώθῃ, νὰ μὴν τὸ νοιώθῃ, τί διαμάντι μοναδικό, ἀνάμεσα σ' ὅλους ἐμᾶς, εἶναι ὁ ἴδιος! Θυμώνεις ἢ δὲ θυμώνεις; Ἐγὼ πιὰ νὰ ποῦ θύμωσα καὶ δημόσια—ὥσπου νὰ τοῦ τὰ ψάλω κι ἄλλη φορά.

Μὰ πῶς νὰ θυμώνω, θὰ μοῦ πῇς, ἀφοῦ ἀγαπιούμαστε τόσο πολὺ ἀναμεταξύ μας; Μὴ θαρρέψῃς πάλε, φίλε μου Ταγκόπουλε, πῶς ἔγινα ζάχαρη καὶ μέλι ἀπὸ τὴν κορφὴ στὰ νύχια. Τὴν εἰρήνη, ζήτημα δὲν εἶναι πῶς τὴ συβουλέβω στοὺς δικούς μας, πῶς τὴ θέλω μὲ τὴν καρδιά μου, πῶς τὴ θέλει κ' ἡ ὀρθὴ κρίση, ἀφοῦ νομίζω καὶ τἀπόδειξα πόσο μᾶς συφέρνει. Δὲν εἴπαμε ὅμως πῶς μᾶς συφέρνει νὰ μᾶς χτυποῦνε. Si vis pacem, para bellum. Ἀχαμνὸ δὲν εἶναι, τουλάχιστο νὰ καμωθῇς πῶς σηκώνεις τὸ χέρι, ὅταν ἔρχεται ἄξαφνα καταπάνω μας κανένας ποῦ λέγεται δημοτικιστὴς καὶ μᾶς βίχνεται ἀλύπητα. Δηλαδή, δὲν πάει ὡς ἐκεῖ τὸ κακό, γιατὶ καὶ τὸ χτύπημα ἔχει τὴν τέχνη του· ἔπειτα, δὲν μπορεῖ ὁ καθένας νὰ χτυπήση μήτε νὰ χτυπήση τὸν καθένα. Μὰ βλέπω κάποτες κι ἀκολουθοῦνε μερικὰ γελοῖα. Θυμοῦμαι ποῦ ἕνας μοῦ ἔλεγε μιὰ μέρα πῶς *δὲν παραδέχεται τὶς ἰδέες μου*. Πολὺ χάρηκα, ἐπειδὴ σὰ δὲν παραδέχεται κανεὶς τὶς ἰδέες τοῦ ἀλλουνοῦ, ἀφτὸ σημαίνει πῶς θἄχῃ δικές του, καὶ τὸ πρᾶμα εἶναι κάπως σπάνιο. Ἔτσι χάρηκα καὶ φέτο διαβάζοντας πῶς «Τὰ «Παναθήναια» τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦν τὰς *ἰδέας* τοῦ διευθυντοῦ των, κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ περιοδικὸν ἔχον σχέσιν μὲ τὰς ἰδέας τοῦ κ. Ψυχάρη [ἀφτὸ πολὺ σωστὰ καὶ φρόνιμα τὸ γράφει ὁ ἄθρωπος]. *Εἶμαι* ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς, ἀλλ' ὅπως *ἐγὼ τὴν ἐννοῶ* καὶ ὅπως τὴν ἐννοοῦν, *πιστεύω*, ὅλοι οἱ μὴ σχολαστικοί.» (*ἀθήνε*, σάββατο, 5 Φλεβάρη 1905).

Ὁ καημένος ὁ Κίμωνας Μιχαηλίδης! Κοιτάξτε πόσα πράματα μᾶς ἔμαθε σὲ πέντε γραμμίτσες, πῶς *ἰδέας ἔχει*, πῶς *πιστεύει*, πῶς *ἐννοεῖ* καὶ πῶς εἶναι. Ὁ καημένος ὁ Κίμωνας Μιχαηλίδης! Τὰ λέει, καὶ νὰ εἶσαι βέβαιος πῶς τὸ νομίζει πῶς κάτι λέει. Τὸ νομίζει πῶς καὶ τὴ δημοτικὴ τὴ μελέτησε, πῶς καὶ τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ τὸ παίζει στὰ δάχτυλά του, πῶς μᾶς βγῆκε τώρα καὶ γλωσσοθέτης. Ὁ καημένος ὁ Κίμωνας Μιχαηλίδης! Μήπως ὅμως κι ὁ ἀγαπητὸς κι ἀγαπημένος μου φίλος, θιασώτης καὶ πιστὸς λιβανιστής, Γρηγόριος Ξενόπουλος δὲν ξαναρχισε τὰ ἴδια; Φαίνεται πῶς μοῦ δείχνει σὲ τί γλώσσα ἔπρεπε νὰ γράψω τὴ *Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ μοναξιά*. Ὁ καημένος! Μοῦ τὸ δείχνει ἀφτὸ σὲ μιὰ ἐπίκριση. Μὰ ἐγὼ νομίζω πῶς θἄπιανε τὸν τόπο του—γιατὶ ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κι ἄτοπο—μόνο ἂν τὄδειχνε σὲ κανένα του παρόμοιο βιβλίο, ἐννοεῖται πολὺ καλήτερο.

Μὴ συχύζεσαι, Ταγκόπουλέ μου. Νὰ διασκεδάζῃς. Θέλεις καὶ γὼ νὰ σοῦ πῶ; Γιὰ νὰ καταλάβῃς τί γίνεται σήμερα στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὴ χολοσκάνῃς, ἀνάγκη πρῶτα πρῶτα νὰ πειστῇς πῶς ὅλοι τους εἶναι παιδιά. Παιδιάτικα τὰ καμώματα, παιδιάτικα τὰ μυαλά. Πῶς ἀλλιῶς μπορεῖς νὰ μᾶς τὸ ξηγήσῃς πῶς ὑπάρχει ἀκόμη ζήτημα γλωσσικό; Δὲν ξηγιέται διαφορετικά. Σὲ ζάλισα τὸ χειμῶνα μὲ σωρὸ ἄρθρα γιὰ τὴ γλώσσα. Τώρα μὲ τὴν ἄνοιξη, σὰ νὰ τὸ μετανοιώνω. Δὲν τὸ φαντάζεσαι τί μακριὰ μακριὰ μου ποῦ τοὺς βλέπω, τόσο τόσο μακριὰ ποῦ μόλις τοὺς ξεδιακρίνω. Καὶ ξέρεις, φίλε μου, γιατί; Γιατὶ καταπιάστηκα βιβλίο καινούριο καὶ μὲ συνεπήρανε πάλε τὰ ἰδανικά μου. Βιβλία θέλει τὸ ἔθνος γιὰ νὰ ὡριμάση. Περνοῦνε οἱ ἀνόητοι πολέμοι σὰν τὰ σύννεφα μὲ τἀγέρι. Τὸ βιβλίο, τὸ βιβλίο τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀλήθειας, μνήσκει καὶ δὲν περνᾷ.

Μ' ἀφτὸ ξανάρχουμαι στὴν πρώτη μας τὴν κουβέντα, ποῦ θὰ λές πῶς τὴν ξέχασα. Ὄχι. Τώρα μάλιστα θαρρῶ μποροῦμε νὰ ψυχολογήσουμε κεῖνο ποῦ σοῦ ἔλεγα γιὰ τὴν ἀγάπη μας στὴν ἀρχή· ἐμεῖς ἀγαπιούμαστε ἀπὸ δυὸ λόγους, ἀγαπιούμαστε γιατὶ ἔχουμε καλὴ καρδιὰ καὶ γιατὶ μὲ τὴν καρδιά μας γράφουμε ὄμορφα βιβλία. Στὰ βιβλία μας ἀλήθεψε τὸ περίφημο τἀρχαῖο ἐπίθετο, *καλοκἀγαθος*.

Ὡραῖο καὶ καλὸ τὸ βιβλίο ποῦ μᾶς δημοσιέβεις τώρα καὶ σύ. Ἂν οἱ Σλάβοι σὲ πλερώνουνε, θἄταν ἐρκῆς ἔργο νὰ πλερώνανε καὶ τοὺς δασκάλους. Ὡραῖο τὸ βιβλίο σου γιὰ τὴν τέχνη του, καλὸ γιὰ τὴν ἀγάπη του. Ἀγάπη καὶ τέχνη, ἀφτὰ εἶναι τἀληθινά του τὰ γνωρίσματα. Θέλουνε ὅμως καὶ μάτια γιὰ νὰ τὰ δῇ κανείς, μάλιστα ἡ τέχνη, ποῦ ἔχει τὸ μεγάλο τὸ προτέρημα νὰ μὴ φαίνεται. Κατώρθωσες κάτι ποῦ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα· συναρπάζεις τὸν ἀναγνώστη σου—γλήγορα ἐλπίζω νὰ συναρπάξῃς καὶ τὸ θεατή σου—χωρὶς καμιὰ πλοκὴ καὶ περιπλοκή, μὲ μιὰν ἁπλὴ κουβέντα. Λογαριάζουνται στὰ δάχτυλα τὰ δράματα, ὅποιου τόπου κι ἂν εἶναι, ποῦ τὸ καταφέρνουνε ἀφτό. Καὶ σὺ τὸ κατάφερες, ἴσια ἴσια γιατὶ δὲ μιμήθηκες κανένα δρᾶμα κανενὸς τόπου. Μίλησες ὅπως μιλεῖς, μὲ τὴν καρδιά σου· γιὰ τοῦτο, πιάνει ὁ ἀναγνώστης τὸ βιβλίο σου κι ἀδύνατο νὰ τἀφήσῃ, προτοῦ τὸ τελειώσῃ. Τὸν τραβᾷ ἡ δύναμη τῆς ζωῆς. Καὶ δῶ πάλε νίκησες ἄλλη δυσκολία. Τοὺς ξέρεις ἐκεινοὺς ποῦ ἔρχουνται ἄξαφνα καὶ σοῦ λένε· Ἄκουσε, θὰ σοῦ δηγηθῶ ἕνα πολὺ γελοῖο. — Σοῦ τὸ δηγέται, καὶ δὲ γελᾷς διόλου, ἐπειδὴ πρόσμενες νὰ γελάσῃς καὶ φυσικά... γελάστηκες. Ἐσὺ ὡςτόσο ἀπαρχῆς μᾶς ἔταξες ζωντανούς, κι ἀντὶς νὰ βροῦμε πῶς ζωὴ δὲν ἔχει τὸ δρᾶμα σου ὅση φανταστήκαμε, ἀπὸ κάθε σκηνή του ἀναβλύζει κι ὁρμᾷ καινούρια ζωή.

Ζωὴ στοὺς χαραχτῆρες καὶ ζωὴ στὶς ἰδέες. Νά, ὅμως ποῦ καὶ τρίτη φορὰ βγῆκες μάστορης σὲ ἄλλο εἶδος δυσκολία. Μπορεῖ μάλιστα νἆναι κ' ἡ μεγα-

λήτερη. Χαραχτῆρες καὶ ἰδέες περνοῦνε σύνηθα γιὰ πράματα διαφορετικά. Σὰν ψυχολογᾷς ἕνα πρόσωπο, δὲ θὰ πῇ πῶς ἔρχεσαι νὰ μᾶς ἀραδιάσῃς τὰ φρονήματα τοῦ προσώπου ἀφτοῦ γιὰ τὴν ἐπιστήμη, γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τὴν ἀρχαιολογία, γιὰ τὴν πατρίδα καὶ γιὰ τὰ πάτρια, γιὰ τοῦ τόπου του τὴν κυβέρνηση καὶ τὰ πολιτικά. Ἡ καρδιὰ τοῦ ἀθρώπου ἕνα, ἡ γνώμη του ἄλλο. Ἐγὼ σὲ θαμάζω ποῦ μᾶς ἔδειξες ἴσια ἴσια πῶς εἶναι τὸ ἴδιο. Τὰ πρόσωπά σοῦ εἶναι ἰδέες. Μὰ στὶς ἰδέες ἀφτὲς ἔδωσες σάρκα, ἔδωσες καὶ ψυχή. Τἄκαμες συβολικὰ καὶ ζωντανά. Φέρνουνται ἀπαράλλαχτα ὅπως καὶ σκέφτουνται. Τί λέω; Ἡ ἀγάπη τους, τὸ αἴστημά τους συνεδένουνται σφιχτὰ μὲ τὴν ἱστορικὴ τὴν ἀντίληψη τοῦ καθενὸς γιὰ τὴν Ἀκρόπολη. Τὴ βλέπει ἄξαφνα ἡ Χάρη μὲ μάτια ξένα, μὲ μάτια δανεικά, μὲ μάτια ποῦ δὲν εἶναι τὰ δικά της. Γιὰ τοῦτο τῆς πέφτει ἀδύνατο νἀγαπήσῃ μὲ τὰ σωστά της. Λαφρόγνωμη καὶ λαφρόμυαλη. Ὁ Λάμπρος, ποῦ τόντις εἶναι καὶ λαμπρός, βλέπει ἀλλιῶς τὴν Ἀκρόπολη, μὲ νοῦ ἀμόλεφτο, μὲ κρίση ποῦ δὲν τοῦ τὴ χάλασε πρόληψη καμιά. Γιὰ τοῦτο νοιώθει κατάβαθα καὶ τὴν ἀγάπη. Ἀπὸ τὴν ἀντίθετη ὅμως τὴν ἱστορική τους ἀντίληψη, βγαίνουνε σκηνὲς ποῦ δὲ θυμοῦμαι νὰ εἶδα τέτοιες πουθενά. Οἱ ἐρωμένοι σου—ἄς τοὺς ποῦμε κ' ἔτσι—τὶς δυὸ φορὲς ποῦ κουβεντιάζουνε ἀναμεταξύ τους, ἄλλα θέματα ὁμιλίας δὲν ξέρουνε παρὰ θέματα ποῦ εἶναι τῆς διανοητικῆς, μπορεῖ μάλιστα καὶ τῆς λογικῆς· φιλονικοῦνε γιὰ τὴν ψεφτιὰ καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ὡςτόσο διὲς τί περίεργο! Μᾶς συγκινοῦνε. Μᾶς συγκινοῦνε, σὰ νὰ κλαίγανε, σὰ νὰ μισέβανε ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλονε, σὰ νὰ τοὺς χώριζε μάβρη τύχη. Καὶ τόντις μάβρη τύχη τοὺς χωρίζει, μὰ ἐσὺ βρῆκες τὸν τρόπο νὰ μᾶς τραγουδήσῃς μὲ πρωτάκουστη φωνὴ τὸ αἰώνιο ντουέττο τῆς ἀγάπης, τοὺς χωρίζει ὁ λογισμός τους, ζωντανοὺς στὸν ἀνεξάρτητο τὸν ἄντρα, στὴ γυναίκα τοῦ Ἀντρέα πεθαμμένος, τοὺς χωρίζουνε ἄσμιχτοι κόσμοι, καὶ καταντάει τὸ δρᾶμα σπαραχτικό, καταντοῦνε ἀθρώπινα πάθη κ' οἱ ἰδέες. Σὲ διαβάζω, κι ἀπορῶ, ἄδικα ὅμως, γιατὶ ἔπρεπε νὰ φανῇ τέτοιο ἔργο στὸ κλασσικὸ τὸ χῶμα ὅπου γεννήθηκε, ὅπου αἰῶνες βασίλεψε ὁ Νοῦς.

Εἶσαι ποιητής. Ἄφησε καὶ μὴ σὲ μέλῃ γιὰ τὸ πῶς θὰ σὲ κρίνουνε. Εἴπαμε πῶς στὴν Ἑλλάδα αἰῶνες βασίλεψε ὁ Νοῦς. Δὲν εἴπαμε πῶς καὶ σήμερα βασιλέβει. Ἄν πιστέψῃς μάλιστα μερικοὺς φίλους μας—γιὰ τοὺς ἄλλους πιὰ ἐννοεῖται—φαίνεται πῶς ὁ Νοῦς μᾶς ἀποχαιρέτησε γιὰ πάει. Μὴ φαντάζεσαι τὸ λοιπὸν πῶς τὸ δρᾶμα σου εἶναι ἄξαφνα ἔργο φιλολογικό, ἀφοῦ ἄκουσα πῶς φιλολογία δὲν ἔχουμε. Ὁ Σολωμός, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Τυπάλδος, ξένοι πρὸς τὴ φιλολογία. Ὅλοι μας ἐμεῖς ποῦ γράφουμε, τὰ βιβλία μας δὲν εἶναι φιλολογικά. Ἴσως εἶναι πάλε, μὰ τί τὰ θέλεις; δὲν ἔχουμε φιλολογία ποῦ νἄξίζῃ, *ἀξία λόγου*. Καταλαβες; Ἄμα δὲν εἶναι ἄξια λόγου, ἡ φιλολογία πάβει νἄναι φιλολογία. Ἡ παρατηρητικὴ δύναμη τοῦ Ῥωμιοῦ ὡς ἐκεῖ πῆγε. Ὡςτόσο, τί νὰ κάνουμε γιὰ νὰ γίνῃ ἄξια λόγου κ' ἡ δική μας, ἡ φτωχούλα; Νά, ἡ ἄξια λόγου πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὴ καὶ στὴν Ἑβρώπη, γιατὶ ὁ Ρωμιὸς ἕνα ξέρει, νὰ γνωριστῇ. Δὲ γνωρίστηκε, δὲν ὑπάρχει. Ὥστε, ὁ Ἴψεν ὁ περίφημος, προτοῦ τονὲ γνωρίσῃ ὁ κόσμος, φιλολόγος δὲν εἴτανε κ' ἡ πατρίδα του φιλολογία δὲν εἶχε. Ἀπόχτησε, τὴ στιγμὴ ποῦ γνωρίσανε τὸν Ἴψεν. Ἐφτυχισμένη πατρίδα, καὶ φτυχισμένος ἄθρωπος! Ἐμεῖς ἀκόμη καὶ σὰ γνωριζόμαστε, δὲν εἴμαστε ἄξιοι λόγου.

Ἐγὼ θαῤῥῶ τὸ ἐναντίο. Ἐγὼ θαῤῥῶ πῶς τὸ δρᾶμα σου πλούτισε τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία, δηλαδὴ πῶς φιλολογία ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα. Ἔχει μάλιστα πολλὴ ἀξία, τόση ποῦ μόνη της ἀφτὴ μπορεῖ νὰ διορθώσῃ τὸ κακὸ ποῦ μᾶς κάνει τὸ σκολειὸ κάθε μέρα. Δὲν εἶναι λόγια, εἶναι πράματα. Γιατί, νὰ τὸ θέλουνε ἢ νὰ μὴν τὸ θέλουνε, τὰ ἔργα τὰ σημαντικὰ γραφήκανε στὴ δημοτική. Λοιπὸν ἀργότερα, ἢ θὰ σπουδάζουνε ἢ δὲ θὰ σπουδάζουνε τὴ φιλολογία τὴν ἐθνική. Ἄ δὲν τὴ σπουδάζουνε, τότες δὲ θὰ σπουδάζουνε τίποτα, κ' ἔτσι δὲ μᾶς μέλει. Ἄν τὴ σπουδάζουνε, ὅπως καὶ θὰ γίνῃ, θὰ νικήσῃ, χωρὶς ἄλλο, μαζὶ μὲ τὴ φιλολογία μας κ' ἡ γλώσσα της. Θὰ νικήσῃ ὡς καὶ στὰ παραμικρά. Μὴ βλέπῃς ποῦ γράφουνε καὶ μὴν ἀκοῦς ποῦ λένε σήμερα τὴν τάδε ἢ τὴν τάδε λέξῃ καὶ ποῦ τὴν πήρανε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα. Ἡ καθαρέβουσα ἡ καμαρωμένη δὲν καταδέχτηκε ἄξαφνα τὰ χρόνια· τῆς φανήκανε πρόστυχα καὶ μᾶς ἔβγαλε στὴ μέση τὰ ἔτη. Μὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τί βγάζει καὶ τί δὲ βγάζει τοῦ λόγου της· τὸ ζήτημα εἶναι, ἐμεῖς τί βάζουμε. Ἐμᾶς κατόπι θὰ διαβάζουνε, ὄχι τὸ Γαζή. Ὅ τι δοῦνε σὲ μᾶς, ἀφτὸ καὶ θὰ ποῦνε, ἀφτὸ θὰ μείνῃ, ἄφησε πῶς εἶναι κ' ἡ φυσικὴ λαλιά μας, πολὺ πιὸ πολύχρονη ἀπὸ τὰ ἔτη τὰ δασκάλικα, ποῦ θὰ τὰ ξεπροβοδίσουμε πιὰ μὲ κάμποσα *απολλάτια*.

Καταπιαστήκανε οἱ ἄμοιροι δασκάλοι μιὰ δουλειά, ποῦ μήτε πήγανε νὰ ξετάσουνε τὴ δυσκολία της. Βαλθήκανε νὰ διδάξουνε τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ στὸ σκολειό, νὰ τὴ μάθουνε τὰ παιδιά, πρᾶμα ποῦ μόλις τὸ κατάφερε ἡ Ἑβρώπη, ὅπου ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς βασιλέβει, ὅπου ἐπιστήμη κατάντησε κ' ἡ παιδαγωγία, ὅπου βρίσκουνται τόσοι καὶ τόσοι ξεδιακριμένοι, σοφοί, ἄξιοι δασκάλοι, ποῦ ἀκόμη καὶ σὰν παραδίνουνε τυπικό, ξέρουνε καὶ σοῦ τὸ παραδίνουνε μὲ γοῦστο, μὲ κρίση, μὲ τὸ χρειαζούμενο μέτρο, γιὰ νὰ νοιώσῃ, γιὰ νἀγαπήσῃ τὸ παιδὶ καὶ τὸν τύπο καὶ τὴ λέξη. Ἄς διαβάζανε τουλάχιστο οἱ δασκάλοι μας τί λὲς στὸ δρᾶμα σου γιὰ τὴν ἀλήθεια, ποῦ πρώτη βάση τους πρέπει νὰ τὴν ἔχουνε στὸ μάθημά τους, ἀκόμη καὶ σὰ μιλοῦνε γιὰ τοὺς Βουργάρους. Οἱ δασκάλοι ὅμως, τὴ λατρεία σου τῆς ἀλήθειας θὰ τὴν ποῦνε ἀντιπατριωτισμό. Ἐμένα ὁ ἀντιπατριωτισμός σου πολὺ μὰρέσει, γιατὶ ἀφτὸς εἶναι ὁ σωστὸς πατριωτισμός. Ἀκέρια κι ἀγνὴ νοιώθει κανεὶς μέσα τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας. Πρῶτο γνώρισμα τῆς μεγάλης τῆς ἀγάπης, τὸ σέβας. Γιὰ τοῦτο τὴ δική σου τὴν ἀγάπη δὲν τὴ φωνάζεις στὰ κεραμίδια. Οἱ ἄλλοι ὅμως οἱ *πατριῶτες*, τὴ φωνάζουνε τόσο πολὺ ποῦ κατάντησε νὰ ντρέπεται πιὰ κανεὶς νὰ λέγεται πατριώτης. Μπορεῖ πάλε ὅσοι φωνάζουνε νὰ μὴν ξέρουνε καθαρὸ τί θὰ πῇ πατριωτισμός. Δηλαδή, τὸ αἴστημά τους καλό, καὶ σὰν κάθε καλὸ αἴστημα, ὠφέλιμο σ' ὅλους. Μὰ τὸ αἴστημα δὲν τοὺς φτάνει· τὸ αἴστημά τους γίνεται πάθος, καὶ τότες βλάφτει. Παρατηρήθηκε σὲ πολλοὺς τόπους πῶς ὁ περίφημος *σωβινισμὸς*—ἡ λέξη γνωστὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα—φέρνει ἀποτελέσματα ὀλέθρια, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ κ' εἶναι πάθος. Παρατηρήθηκε κάτι ἀκόμη πιὸ περίεργο, ποῦ τέτοιος πατριωτισμὸς γιὰ τίποτα δὲν τὄχει νὰ καταστρέψῃ τὴν πατρίδα, κάποτες χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ καταλαβῇ τὸ κακὸ ποῦ τῆς κάνει. Ἐννοεῖται, ἀφοῦ τὴν πατρίδα τὴ θέλει ὅπως ἀφτὸς τὴ φαντάζεται πῶς πρέπει νἄναι. Ἄμα τὴ θέλεις ἐσὺ ἀλλιῶς, θὰ γυρέψῃ τὸ θάνατό σου, πάει νὰ πῇ τὸ θάνατο ἑνὸς πατριώτη. Μὰ πατρίδα τί ἄλλο εἶναι παρὰ πατριώτης καὶ πατριώτης καὶ πατριώτης; Δὲν πειράζει. Κάλλια ἡ πατρίδα νὰ χαθῇ, γιὰ νὰ βγῇ νικητὴς ὁ σωβινισμὸς ἀπάνω στὰ χαλάσματά της. Κ' ἔτσι μὲ τὸ πάθος, ἀπὸ καλὸ αἴστημα ποῦ εἴτανε στὴν ἀρχή, γεννιοῦνται, θρέφουνται μέσα του καὶ περε-

---

Κ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΤΙΜΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ἡ ταβέρνα τοῦ Δημάτσου ἐπουλοῦσε τὸ καλλίτερο κρασὶ κ' εἶχε μάγειρα σπάνιο. Ἦταν ἕνα μεγάλο πλακόστρωτο μαγαζί, σκοταδερὸ τὴν ἡμέρα, μέσα σ' ἕνα στενὸ σοκάκι τῆς χώρας, καὶ τὴ νύχτα ὁμοίως λίγο φωτισμένο ἀπὸ μερικὰ σιδερένια λυχνάρια, ποῦ ἐκρεμόνταν ἐδὼ κ' ἐκεῖ, πάνουθ' ἀπὸ τὴν ὀγνίστρα καὶ τὰ τραπέζια, καὶ στὸν πίρο τῶν βαρελιῶν. Κόσμος ἐσυναζότουν ἀφτοῦ πλῆθος· ἀλλὰ τώρα ἡ ὥρα ἦταν προχωρεμένη κ' οἱ πολλοὶ εἶχαν φύγει· μόνο τέσσεροι τεχνῖτες τῆς χώρας ἔπαιζαν ἀκόμα στὰ χαρτιὰ τὸ κρασί τους, καὶ δύο ἄλλοι ἐκουβέντιαζαν σοβαρὰ μπρὸς σὲ δύο ποτήρια γιομᾶτα.

Ἐμπῆκε τότες μέσα ἕνας χωριάτης γέροντας, ψηλός, λίγο γυρμένος ἀπὸ τὰ χρόνια, μ' ἕνα χοντρὸ δικανοίκι στὸ χέρι. Τὸ πρόσωπό του δὲν ἦταν ἄσκημο μ' ὅλην τὴ χαλάστρα τοῦ καιροῦ, τὲς ζάρες τῆς ἡλικίας· τὰ χείλη του ἦταν παχειά, ἡ μύτη χροντρὴ λίγο, τὰ μάτια ζωερὰ καὶ γοργοκίνητα. Ἐκαλησπέρισε καὶ τὸν ἀντιχαιρέτησαν ὅλοι· ἔπειτα ἐπῆγε κ' ἐκάθισε σιμὰ στοὺς δύο τεχνῖτες, ποῦ ἐκουβέντιαζαν, γιατὶ ἀπάνου στἄδεια τραπέζια τὰ φωτερὰ ἦταν σβημένα.

Ἐρώτησε τὸν ταβερνάρη :— «Μοῦ δίνεις νὰ φάω ;»

«Δὲν ἔχω παρὰ τυγανισμένα ψάρια» ἀποκρίθηκε ὁ Δημάτσος· «εἶχα πολὺν κόσμο ἀπόψε· ἀλλὰ τὸ κρασί μου εἶνε ἀθάνατο.»

«Καλά· φέρε μου» εἶπε ὁ χωριάτης.

Οἱ τεχνῖτες ἐκοίταξαν τὸ νειόφερτο, κι' ὁ ἕνας, ἀπὸ κείνους ποῦ δὲν ἔπαιζαν, ἄντρας ἡλικιωμένος, τὸν ἐρώτησε :— «Γέροντα, ἀπὸ τί χωριὸ εἶσαι;»

«Ἀπὸ μακρινὸ μέρος, ἀπάντησε, ἐνῶ ὁ ταβερνάρης τοὔφερνε τὸ φαγητὸ «ἀπὸ τὸ Ροπίλα.»

Ὁ συνομιλητής του ἐχαμογέλασε, τὸν ἐκοίταξε ξεταστικά, κ' ἔπιε μία γουλιὰ κρασί· ὁ ἄλλος τεχνίτης, ποῦ ἐφαινότουν χτίστης ἀπὸ τἀσβεστωμένο ροῦχο του, τὸν ἐρώτησε πειραχτικά :—«Αἱ γέροντα, κάθονται τώρα ἥσυχοι οἱ χωριανοί σου, ἢ σκοτόνονται πάντα;»

Ἡ ὄψη τοῦ χωριάτη ἐσκοτίνιασε, ἐπῆρε μία χαψιά, κι' ἀπολογήθηκε :—«Πῶς ρωτᾶς ἔτσι γιὰ τὸ χωριό μου ; Δὲν ξέρεις πῶς εἴμαστε τίμιος κόσμος, ὅσο ἀλλοῦ πουθενά, οὐδὲ στὴ χώρα ; Κι' ἂν ἀκούεται κάτι δὲν εἶνε ὅμως ποτὲ δολερό».

«Εἶνε ἀνήσυχοι οἱ χωριανοί σου» εἶπε ὁ χτίστης μ' ἀδιαφορία·—«Θυμοῦμαι, εἶνε τώρα χρόνια πολλά, ἐφτιάναμε στὸ Ροπίλα μίαν ἐκκλησία, τὸν Ἅη-Νικόλα· κ' ἐγίνηκε κάτι ποῦ δὲ θὰ λησμονηθεῖ ποτέ. Εἶνε πάνου ἀπὸ εἴκοσι χρόνια. Εἶχε σκοτώσει τὸ Γλαβοστάθη ὁ Μάγρης».

Ὁ γέροντας ἀναστέναξε, ἐκοίταξε ὀλόγυρά του, τὸ πρόσωπό του ἐπῆρε ὄψη ἐπίσημη, κι' ἀποκρίθηκε :—«Εἶμαι ὁ Μάγρης».

Ὅλοι τὸν ἐκοίταξαν κατάμματα· καὶ οἱ τέσσεροι παῖχτες ἄφηκαν τὰ χαρτιὰ περίεργοι.

«Ἀλήθεια» τοῦπε ὁ χτίστης «δὲ γνωρίζεσαι».

Τότες ὁ Μάγρης ἄρχισε νὰ λέει :

«Σᾶς τόπα, εἴμαστε τίμιο χωριό· καὶ τίμιος εἶμαι. Ὅ,τι ἔκαμα τὄκαμα χωρὶς δόλο, μάρτυράς μου.

χύνουνται τριγῦρο του ὅλα τἀχαμνὰ τὰ αἰστήματα, ἡ ζούλια, ὁ φτόνος, τὸ μῖσος, κι ὅλες οἱ ἀχαμνὲς οἱ συνήθειες, ἡ ψεφτιά, ἡ συκοφαντία, κι ὅ τι θέλεις. Ὁ σωβινίστας πολὺ ἔφκολα βγαίνει καὶ προδότης. Γιατὶ ὄχι; Ποῦ δὲ σὲ πάει τάχα ἡ στενοκεφαλιά; Δὲ σοῦ λέω πάλε· συχνὰ ὁ σωβινισμὸς εἶναι ὄχι ἀπὸ πάθος, μὰ μόνο καὶ μόνο ἀπὸ κερδοσκοπία. Τί λές; Ἂς ἀφήσουμε πῶς τοῦ ἀξίζει πολλὲς φορὲς καὶ τὄνομα τσαρλατανισμός. Γνωστὴ κι ἀφτὴ ἡ λέξη στὴν Ἑλλάδα.

Ὡς ἐδῶ νομίζω συφωνοῦμε. Τώρα ὅμως ἴσως μαλλώσουμε. Τίποτα! Θὰ μαλλώναμε, ἂ δὲν ἔγραφες τὴν ὡραία ἐκείνη τὴ φράση ποῦ ἀποκρίνεται ὁ Λάμπρος τῆς Χάρης· —«Μπά! γιὰ τὸν παποῦ μου μιλᾶτε τόση ὥρα; Δὲν κατάλαβα. Μὰ ὁ παποῦς μου δὲν πέθανε. Ὄχι! Ὁ παποῦς μου ζεῖ, γιὰ μένα τουλάχιστο ζεῖ... μέσα μου... τονὲ νοιώθω. Ἂν εἶτανε ἄνθρωπος ὁ παποῦς μου ποὺ νὰ πεθαίνει, καθόλου δὲ θὰν τονὲ λογάριαζα... Σᾶς εἶπα ἐγὼ ποτὲς πὼς πέθανε ὁ παποῦς μου;»

Ἀφτὸ εἶναι τἀληθινὸ καὶ τὸ βαθὶ τὸ νόημα τοῦ ἔργου σου. Οἱ πεθαμμένοι δὲν εἶναι οἱ ἀρχαῖοι. Ζοῦνε πάντα καὶ πάντα. Πεθαμμένοι ὅσοι δική τους ζωὴ δὲν ἔχουνε, ὅσοι δὲν τὸ καταλάβανε πῶς ζοῦνε μέσα μας οἱ προγόνοι, ὅσοι γυρέβουνε στὸν τάφο τοὺς προγόνους καὶ θάβουνται μαζί τους, γιατὶ δὲν τοὺς νοιώθουνε πῶς εἶναι ζωντανοί. Ὄχι! τὴν Ἀκρόπολη δὲ θέλεις νὰ τὴ βγάλῃς ἀπὸ τὴ μέση. Ἀπὸ τὴ μέση θέλεις νὰ βγάλῃς ἐκείνους ποῦ ἀνεβήκανε ἀπάνω καὶ δὲ ζωντανέψανε. Ἡ παρωδία δὲν εἶναι ζωή. Ζωή, νὰ ζῇς ὁ ἴδιος. Κι ἀφτὸ μᾶς μαθαίνουνε οἱ ἀθάνατοι, ποῦ γιὰ τέτοιο λόγο ζήσανε κι ἀκόμη ζοῦνε. Δὲ ῥητορέβω. Γιὰ πράματα πολὺ θετικὰ σοῦ μιλῶ. Μήπως δὲν τὰ εἴδαμε καὶ τώρα; Μήπως δὲν ἀκούσαμε, μήπως δὲ διαβάσαμε τί εἶπε ὁ κόσμος γιὰ τὴν παράσταση τῆς *Ἀντιγόνης;* Ἂν εἴτανε κοινὴ γνώμη στὴν Ἀθήνα, κοινὴ γνώμη δηλαδὴ ποὺ νὰ σέβεται τοὺς ἀρχαίους, τέτοια παράσταση δὲ θὰ τὴν ἔφινε νὰ γίνῃ. Ἔγινε ὡςτόσο καὶ συνάμα ἔγινε τὸ μασκαραλίκι σωστό. Μασκαραλίκι νὰ τὸ ποῦμε, ἀφοῦ ἡ τραγῳδία—καὶ τί τραγῳδία!—κατάντησε κωμῳδία. Ἔλα ὅμως νὰ ὑποθέσουμε πῶς ὑπάρχει ἄξαφνα στὴν Ἀθήνα τὸ σέβας, πῶς ὑπάρχει στὴν Ἀθήνα ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀρχαίους, πῶς τοὺς θέλουνε καὶ πῶς τοὺς τάφους γονατιστὰ τοὺς παρακαλοῦνε νἀνοίξουνε, γιὰ νὰ χαρῇ ἀκόμη ὁ λαὸς τὸ πρόσωπό τους, ἂς ὑποθέσουμε πῶς δὲν τοὺς ἔχουνε γιὰ πεθαμμένους, παρὰ τοὺς βλέπουνε πάντα ζωντανούς, τότες τί παράσταση μποροῦσε νὰ γίνῃ! Πὲς τί ἀνάσταση καὶ τί χαρά! Θὰ φιλοτιμιόντανε νὰ πάρουνε μετάφραση τῆς *Ἀντιγόνης*, μετάφραση στὴ δημοτική, στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα. Θὰ παραγγέλνανε, ἂ δὲν εἴχανε. Καὶ τὸ πιὸ παράξενο εἶναι ποῦ ἔχουνε! Ἢ δὲν τὸ ξέρουνε τάχα πῶς φέτο ἴσια ἴσια τὴ μετάφρασε ὁ Κ. Μάνος; Θὰ τὴν παρασταίνανε τὴ μετάφρασή του. Θὰ τὴν καταλάβαινε ὁ λαός, κι ὁ κόσμος ποῦ ἐρχότανε ἀπὸ παντοῦ μεριὰ στὴν Ἀθήνα, ὁ κόσμος θἔλεγε· «Λαὸς ἐφτυχισμένος! Τἀριστουργήματά του, αἰώνια εἶναι, ἀφοῦ αἰῶνες στὴ γλώσσα του τἀκούει, ἀφοῦ καὶ σήμερα ζοῦνε!»

Ἀφτὸ θὰ τιμοῦσε τὴν Ἑλλάδα. Γιατὶ πάντα θὰ τὴν τιμήσουνε οἱ προγόνοι, ὅταν κ' ἡ Ἑλλάδα τοὺς τιμήσῃ ὅπως τοὺς πρέπει, ὅταν τοὺς ζωντανέψῃ. Ὅποιος λούστηκε, ψυχὴ καὶ σάρκα, στὰ νερὰ τἀθάνατα τῆς Ὀμορφιᾶς, ὅποιος προσπάθησε νἀναπνέψῃ τὸν ἀέρα ποῦ ἀναπνέανε, ὅποιος γύρεψε μὲ λαχτάρα, μελετώντας τὰ κείμενα τὰ θεῖα, νὰ τοὺς δῇ νὰ κινιοῦνται, νὰ τοὺς ἀκούσῃ νὰ μιλοῦνε, ὅποιος ἔννοιωσε νἀντιλαλοῦνε τὰ λόγια τους στὴ ζωή του, στὴν ἴδια τὴν καρδιά του, ἄχ! ὅρια δὲν ἔχει ὁ θαμασμός του, ἡ λατρεία του πρὸς ἀφτούς. Ἀφτοὶ πρῶτοι πρῶτοι δώκανε ὕπαρξη στὸν ἄθρωπο, ὕπαρξη στὸ νοῦ του, ὕπαρξη στὴν καρδιά του, ἀφοῦ πρῶτοι δώκανε γλώσσα καὶ στὴν καρδιὰ καὶ στὸ νοῦ. Γλώσσα ζωντανή. Ἐννοεῖται, ἀφοῦ πρῶτοι ἀνακαλύψανε τὴ ζωή.

Εἶσαι ἀληθινὸς ἀπόγονός τους, ἐσύ, φίλε μου, ποῦ τοὺς πολεμᾷς σὲ ζωντανὴ γλώσσα καὶ ποῦ τὸ δρᾶμα σου ζῇ.

Ὁ φίλος σου

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος. — Ἀγαστὲ κύριε Μιστριῶτα, ἐφίεμαι ἀποτυπῶσαι τὴν ὑμετέραν μορφὴν φωτογραφικῶς, ὅπως τῶν ὡραιοτήτων τοῦ ἐνδόξου ὑμῶν ἔστεως ἀνάμνησίν τινα ζῶσαν προσκτήσωμαι. Βούλῃ τῇ ἐφέσῃ μου ταύτῃ εὔνους γενέσθαι;

Μιστριώτης. — Ὦ 'γαθέ! Ἔγνωκας ὅτι τὸ ἐγκαλλώπισμα καὶ ἀγλάϊσμα τῆς τῶν σοφῶν ταύτης πόλεως εἰμί.

Ὁ Γερμανός. — Ἔξεστί μοι ποιῆσαι τοῦτο;

Μιστριώτης. — Ποίει... (μονολογῶντας) φαίνεται ὅμως ὅτι γιὰ νὰ διαλέξῃ ἐμένα μέσα σὲ τόσους ἄλλους θἄμαι κι ὄμορφος.

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ *

Ἀφιερωμένη
Τοῦ φίλου μου Κ. Τρικογλίδη
Στὴν Ἀλεξάντρεια

Καὶ τώρα ποῦ παράτησες τὴ σάρκα, κ' εἶσαι ὡραῖο στοιχειό,
Ἤρθε κ' ἐσὲ ἡ ἀράδα σου γιὰ νὰ μὲ ταξιδέψῃς.
Καὶ τριγυρνᾷς με, ὁδηγητή, μέσα στἀστέρια τοῦ Ὄνειρου,
Καὶ μὲ περνᾷς ἀπὸ τὰ τάρταρα τῆς Σκέψης.
(Κ. Παλαμᾶς.—Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή.—Ἑκατὸ Φωνές).

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Σμαράγδω μου... τί γέρνεις τὸ κεφάλι σου, παιδί μου,
Πάνου στὸ χέρι σου καὶ κάθεσαι θλιμμένη;
Ποιὸς πόνος τάχα τὴν καρδιά σου κρυφοτρώει;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Δὲν ξέρω, μάννα μου γλυκιά, τί μοῦ βαραίνει
Τὰ στήθια σὰν κακὸς βραχνᾶς. Ὁ νοῦς μου τρέμει
Πῶς μαύρη συφορὰ τὸ σπίτι μας θὲ νἄβρῃ.
Βαριὰ ἡ ψυχή μου θλίβεται χωρὶς νὰ ξέρω
Τὸ λόγο. Ποῦναι τὸ παιδί μου νὰ ξεχάσω
Στὸ γέλιο του τἀθῶο τὴ θλίψη μου; νὰ διώξῃ
Ἡ πρόσχαρη θωριά του τῆς καρδιᾶς τὸ φόβο;
Μήτε ὁ Θωμᾶς δὲ φαίνεται. Κειὸ τὸ γιοφύρι
Μέρα καὶ νύχτα τὸν κρατᾶει σιμά του, κι ὅλη
Τὴ λεβεντιά του μάρανε καὶ σὰν τὴ Λάμια
Τοῦ τρώει τὴ νιότη μ' ἀγρυπνιὲς καὶ μ' ἔγνοιες.
Μὰ ἀκόμα δὲ στεριώθηκε. Καταραμένο!
Στὰ στήθια τοῦ καλοῦ μου στέριωσες τὸν πόνο...
Λὲς ὅτι πεῖσμα τὄβαλε καὶ τὸ ποτάμι
Στὸ ρέμα του νὰ μὴν ὀρθοσταθῇ γιοφύρι
Γιὰ νἄχῃ πάντα τἀφρισμένο του τὸ στόμα
Διάπλατο καὶ κορμιὰ σὰν Ἅδης νὰ ρουφᾷ.
Ὡς πόσ' ἀκόμα θὰ ρουφήξῃ! Πόσες πίκρες,
Στοιχειὸ τοῦ ποταμιοῦ, θὰ φέρῃς στὸν καλό μου;
Θἄρθῃ στιγμὴ ποῦ ἡ τέχνη του θὰ σὲ νικήσῃ.

---

* Ἡ ἱστορία γίνεται στὰ Μεσαιωνικὰ χρόνια καὶ στὴν Ἄρτα.

ὁ Θεός, ποῦ ἔβλεπε μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Δουλειὰ περασμένη τώρα· ἀφοῦ τὴ φυλακή μου τὴν ἔκαμα (καὶ πόση;—δεκατέσσερα χρόνια) γιατὶ θὰ λέω ψέμα; Μὰ τὸ ξέρει ὅλο τὸ νησί, μόνο ἐσύ, φαίνεται, ἀλησμόνησες. Θέλεις νὰ μάθεις ὅλα ἀπὸ τὴν πρώτη ρίζα;....

Παλὴ στομάχια μᾶς ἐχώριζαν· κάτι γιὰ παλληκαριὲς (ἀφτός, ὁ Θεός σ'χωρέσ' τον, ἐπείραζε τὴν παρέα μου), κάτι γιὰ γυναικοκουβέντες, σὰν εἴμαστε ἀνύπαντροι κ' οἱ δύο, κάτι γιὰ τὰ χτήματά μας. Εἤμαστε τέλος ὀχτρεμένοι· σὰν ἐμποροῦσε μ' ἔβλαφτε. Ὑπαμονετικὰ ἐγὼ ἔδινα τόπο τῆς ὀργῆς. Μὰ ἦρθαν ἐκλογὲς δημαρχιακές,—θὰ τὸ θυμᾶσαι, ἀφοῦ ἔχτιζες τὸν Ἅη-Νικόλα,—κ' ἐβρεθήκαμε ἀντίθετοι, φυσικά...

Μία νύχτα ὁ Γλαβοστάθης ἐκαθότουν στὸ μαγαζὶ μὲ κομματάρχες· ἐλογάριαζαν τοὺς ψήφους· ἐγὼ ἐδιάβαινα κι' ἄκουσα· μ' ἐμελετοῦσαν. «Ἐξῆντα ψήφους σέρνει ὁ Μάγρης» ἔλεγε κάπιος.

«Ἐγὼ τόνε κάνω νὰ μὴ βγεῖ ἀπὸ τὸ σπῖτι τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς» ἀπάντησε ὁ Γλαβοστάθης, Ἐπροσβάλθηκα· ἐμπῆκα στἀργαστῆρι· κ' ἐκάθισα σιμά τους, καλὴ ὥρα σὰν τώρα. Ἀλλὰ δὲν εἶπαν λόγο· ὁ Γλαβοστάθης μόνο ἐχλώμιανε περσότερο ἀπ' ὅ,τι ἦταν τὸ φυσικό του, ἐντροπιάστηκε καὶ τὄβαψε.

Οἱ ἐκλογὲς ἦρθαν κ' ἔφυγαν· ἡ νίκη μας τὸν ἐπάθιασε· ἤθελε νὰ μὲ χτυπήσει, μὰ δὲν εἴξερε πῶς. Μία μέρα ἀνταμωθήκαμε στὸν κάμπο· ἔφερνε ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ πούλημα· μ' ἐκοίταξε μὲ μάτι ἀνήμερο· ἐγὼ ὅμως τὸν ἐσίμωσα καὶ τοῦπα:—«Τί ἔχεις, μωρὲ Γλαβοστάθη;»

«Τίποτα» μ' ἀπάντησε δίχως νὰ σταματήσει.

Ἐγὼ τοῦ πῆγα κατόπι, ὥς τὸ χωριό· ἤθελα νὰ τοῦ δείξω πῶς δὲν τὸν ἐφοβούμουνα. Στὸ φόρο τοῦ ἀναποδόγυρα τὴν κόφα μ' ὅλα τὰ ψάρια καὶ τοῦ τὰ τσαλαπάτησα. Ἀφτὸς ἐφώναζε. Τοῦ τὰ πλέρωσα.

Λίγες μέρες ἔπειτα ἀνταμωθήκαμε ἕνα βράδι σ' ἕνα μαγαζὶ τοῦ χωριοῦ. Ἦταν μαζῆ του ὅλη του ἡ παρέα· πέντε παιδιὰ τῆς φωτιᾶς. Πετιέται τότες ὁλόρθος καὶ μοῦ λέει:—«Μάγρη, εἶσαι ἄτιμος, ἄτιμος, ἄτιμος!»

Ἐθύμωσα μὰ ἐβαστάχτηκα· (κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ὑπακούει τὸ θυμό του) καὶ τοῦ κάνω:—Ματαπές το!»

«Εἶσαι ἄτιμος, ἄτιμος, ἄτιμος!»

«Ματαπὲς το!» Καὶ τὸ ματἄπε ἐννιὰ φορὲς ὅλο, ὅλο. Τοῦ λέω σοβαρὰ καὶ μὲ βραχνὴ φωνή:—»Γλαβοστάθη· κράτησε τὴ γλῶσσα· μὴ ματαβρίσεις τί τὰ λόγια ποῦ θὰ σοῦ πῶ, ἂν ματανοίξεις τὸ στόμα, δὲ θὰ διορθωθοῦν παρὰ μὲ αἷμα». Καὶ τὸν ἐκοίταξα κατήματα.

Ἀφτὸς ἔρριξε τὸ βλέμμα ὀλόγυρά του καί, θαρρεύοντας γιατὶ εἶχε ἀθρώπους σιμά του, μὲ ξανάβρισε δέκατη φορά.—«Εἶσαι χαμένος» μοῦπε «κ' εἶσαι ἄτιμος!»

Κ' ἐγὼ λυπημένος τ' ἀποκρίθηκα:— «Γλαβοστάθη, δὲν εἶμαι καθὼς λές, οὔτε ὁ ἴδιος, οὔτε τὸ σόϊ μου· γιατὶ κ' οἱ παππποῦνοι μου ἀκουστῆκαν γιὰ παλληκαριὲς καὶ γώ. Δικός μου ἦταν ὁ Γιῶργος Σκάμπας, ποῦ ἐκατάκλεισε ἕνα χωριὸ στοὺς Μύλους, κι' ἄλλοι, κι' ἄλλοι. Μόνο ἐσὺ τέτοιος εἶσαι· κλέφτης ἀκουσμένος κι' ἀφορεσμένος· ἐσὺ ἄτιμος εἶσαι· γιατὶ ἐσέ, τὴ γυναῖκα σου τὴν εἶχα ἐγὼ πρίν· καὶ νά τοι οἱ μαρτύροι νὰ σ' τἀποδείξω». Ἔτσι εἶπα κ' ἔβγαλα ἀπὸ τὴ ζώση ἕνα μαχαῖρι μακελλαρίσιο, ποῦ τὄσερνα πάντα μαζῆ μου· τὸ κάρφωσα ἀπάνου στὸ τραπέζι.

Ἀφτὸς ἀναταράχτηκε λιγωμένος ἀπὸ τὴν προσβολή, ἔρριξε κατὰ γῆς τὸ φέσι του κ' ἐκιτρίνισε.

«Βγάλε τἄρματά σου» τοῦπα.

«Δὲν ἔχω» ἀποκρίθηκε.

«Σύρε φέρ'τα».

«Ποῦ προσμένεις;»

«Ἐδώ».

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Λόγο μεγάλο, κόρη μου, μὴ λὲς κι ἂς γίνῃ
Ὅ,τι θελήσῃ ὁ Θεός· νἄτανε μαύρ' ἡ ὥρα
Ποὔβαλε ὁ βασιλιᾶς ἀπόφαση νὰ στήσῃ
Γιοφύρι στὸ Ἀρτινὸ ποτάμι... Εἶναι γραμμένο
Ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια—καὶ πολλοὶ τὸ ξέρουν—
Πῶς κλάμα καὶ δαρμὸς θὲ ν' ἀπλωθῇ στὴν Ἄρτα
Τὴ μέρα ποῦ στοῦ ποταμιοῦ κάτου τὸ ρέμα
Θὰ στεριωθῇ γιοφύρι. Θεέ, παρακαλῶ σε
Νὰ μ' ἔχῃ πάρει ὁ Χάρος ὡς τὴν ὥρα κείνη.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μικρὴ κάτι ἄκουσα κ' ἐγὼ σὰν παραμύθι,
Καί, τὸ θυμᾶμαι, μ' ἔκαμε νἀνατρομάξω.
Μὰ τώρα, μάννα μου καλή, γιὰ ξαναπές το
Κ' ἴσως στὰ λόγια τοῦ παραμυθιοῦ ξεχάσω
Τὴ λύπη, ποῦ ὅλο νοιώθω τη κοντά μου νἄναι,
Καὶ νὰ μοῦ σφίγγῃ τὴν καρδιὰ μὲ σιδερένιο
Χέρι. Σιμά μου ἔλα καὶ κάθησε κι ἀρχίνα.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Ὥρα δὲν εἶναι τώρ' αὐτὴ γιὰ παραμύθια.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πές μου το, μάννα μου, σοῦ τὸ ζητῶ γιὰ χάρη.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Μήπως ξανάγινες παδὶ μὲ παραμύθια
Νὰ ξεγελῶ τὴν ὥρα σου ; Λόγια τοῦ ἀνέμου
Εἶναι ὅσα λὲν οἱ παλαιοὶ καὶ μὴν προσέχῃς
Σ' αὐτά· δὲν εἶσαι πιὰ παιδὶ νὰ τὰ πιστεύῃς.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὰ τί πιστεύω; Μάννα μου, τὰ λόγια σου εἶναι
Σὰν μπερδεμένα. Κοίταξε : νὰ μὴν πιστεύω
Μοῦ λὲς σὲ κεῖνο ποῦ δὲν τὄχω ἀκόμ' ἀκούσει·
Λόγια τοῦ ἀνέμου θέλεις νὰ μοῦ πῇς, πῶς εἶναι
Κεῖνα, ποῦ γιὰ σοφὰ τὰ παίρνει ὁ κόσμος ὅλος.
Μάννα ! δὲν εἶναι παραμύθι αὐτό ! τὸ νοιώθω
Πῶς μάντεμα εἶναι τρομερὸ καὶ μαύρη ἀλήθια
Μέσα του κρύβει. Δὲν ξεχνῶ κεῖνο τὸν τρόμο
Ποὔνοιωσα, σὰν πρωτάκουσα μικρὴ μιὰ μέρα
Νὰ λὲν γι' αὐτὸ στῆς κυρὰ-Δάφνης τὴν καλύβα.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Σώπα καὶ μὴν τὸ ξαναπῇς!...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Τρομάζεις ; ἔτσι
Τὴ μέρα κείνη τρόμαξα κ' ἐγώ. Τὸ βλέπω
Πῶς εἶν' γραφτὸ σὲ κάποιον ἀπὸ μᾶς νὰ γίνῃ
Γιοφύρι θάνατου τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Γιατὶ στὸ νοῦ σου, κόρη μου, τέτια νὰ βάνῃς ;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μάννα, γιατὶ στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ σου τρέμει
Τὸ δάκρυ; Μὲς στὴ λύπη σου κρυφοδιαβάζω
Τὴ συφορά, ποῦ μέλλεται νὰ μᾶς σκεπάσῃ...
Μὰ γι' ἄκου, ποιὸς ἀχὸς ὡς ἐδῶ πέρα φτάνει !
Κάτι κακὸ μεγάλο πλάκωσε κ' ἡ χώρα
Ὅλη μαζὶ σὲ θρῆνος ξέσπασε θανάτου.
Ἀλοί μου τῆς βαρυόμοιρης ! ποῦναι ὁ Θωμᾶς μου !
Ἄκου· οἱ φωνὲς γροικιοῦνται πιὸ σιμά μας τώρα.
Μάννα μου, τρέχω γιὰ νὰ δῶ· κακὸ φοβᾶμαι
Τὸν ἄντρα μου ἀναπάντεχο μὴ βρῆκε, κ' ἔχε
Τὴν ἔννοια τοῦ παιδιοῦ μου ἐσὺ μὴν κλάψῃ...

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Στάσου,
Κόρη τρελλή ! μ' ἀστοχασιὰ πηγαίνεις νἄβρῃς
Τὸν κίντυνο μονάχη σου ! Θὰ μάθω πρῶτα
Ἐγὼ τὸ τί ἔφερε στὴ χώρα τέτιο θρῆνος.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Ποῦ νὰ προσμένω νὰ μοῦ πῇς ! Κανεὶς δὲ φτάνει
Γιὰ νὰ μᾶς πῇ τί γίνηκε. Φωνὲς μονάχα
Γροικιοῦνται δίχως νόημα καὶ μοῦ ξεσκίζουν
Τ' αὐτιὰ καὶ τὴν καρδιὰ μαζί... Κάποιος τρεχάτος
Τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ἀνεβαίνει... Ἄχ! τί θἀκούσω;
Ὁ Φλῶρος! Ποῦναι ὁ ἀφέντης σου; γλήγορα πές μου.

ΦΛΩΡΟΣ

Κ' ἐγὼ τόνε ζητῶ τὰ θλιβερὰ νἀκούσῃ.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Κακὸ δὲν ἔπαθε ὁ Θωμᾶς ; λέγε μου, Φλῶρο!

ΦΛΩΡΟΣ

Ὄχι,καλή μου ἀφέντρα μοναχά...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὰ τότες
Τί εἶναι οἱ φωνὲς καὶ τὸ κακό ;

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Μά, χριστιανή μου,
Ἄσε τὸ δόλιο τὸ παιδὶ λίγη νὰ πάρῃ
Ἀνάσα κ' ὕστερα ρωτᾷς. Κάτσε, παιδί μου.

ΦΛΩΡΟΣ

Τί νὰ καθήσω λές, κυρὰ-Χρυσοῦλα; Πρέπει
Νὰ τρέξω τὸν ἀφέντη μου γλήγορα νἄβρω...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Λέγε μου, Φλῶρο, ποιὰ ἀφορμὴ γιὰ τόσο θρῆνος ;
Μὴν οἱ μαστόροι πνίγηκαν ; Μὴ συνεπῆρε
Τἀχόρταγο ποτάμι ἀνθρώπους κι ὅλοι κλαῖνε ;

ΦΛΩΡΟΣ

Θὰ γίνουν κι ἂν δὲν ἔγιναν καταπῶς πᾶμε.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πάλι τοῦ γιοφυριοῦ θὰ πέσαν τὰ θεμέλια.

ΦΛΩΡΟΣ

Τῶβρες· μὰ πῶς ἐπέσαν !

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Σύγκρυο μὲ πιάνει.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πές μας λοιπὸν νὰ μάθουμε κ' ἐμεῖς τί ἐγίνη.

ΦΛΩΡΟΣ

Νά ! Χτὲς σὰν πάντα ὁλημερὶς εἴχαμε χτίσει
Καὶ πρὸς τὸ βράδι τὸ γιοφύρι εἴδαμε ὅτι εἶχε
Σ' ὕψος μεγάλο σηκωθεῖ· κι αὐτὸ γινόταν
Πρώτη φορά,γιατὶ ὡς τὰ τώρα ἔπεφτε πάντα
Μόλις θεμέλια ρίχναμε. Κ' ἔτσι ἡ χαρά μας
Ἦταν μεγάλη κι ὅλοι σφίγγαμε τὸ χέρι
Τοῦ πρωτομάστορα καὶ λέγαμε πῶς παύουν
Τὰ βάσανά μας πιά. Κι ὁ ἀφέντης μου τραπέζι
Ἀπ' τὴ χαρά του ἔταζε σ' ὅλους πῶς θὰ στήσῃ
Καὶ στὴν κορφὴ τοῦ τραπεζιοῦ στολίδι θἄχῃ,
Πανώριο, τὸ χρυσό του ταῖρι νὰ τὸ βλέπουν
Οἱ ζωτικιὲς τοῦ ποταμιοῦ καὶ νὰ ζηλεύουν.
Ἔφυγε ὁ πρωτομάστορας μὲ τοὺς μαστόρους
Μόλις ἡ νύχτα πλάκωσε χαρὰ γιομάτος,
Κι ὅλα τὰ μαστοροπουλα μὲ τρεῖς μαστόρους
Μείναμ' ἐκεῖ νὰ ξενυχτίσουμε, βαρδιάνοι
Τῆς τέχνης μας καὶ τῆς χαρᾶς, μήπως καὶ πέσῃ
Πάλι ἀναπάντεχα τὴ νύχτα τὸ γιοφύρι.
Ὕπνος δὲ μᾶς ἐκόλλαγε καὶ στηλωμένα
Τὰ μάτια μας στὸν οὐρανὸ καὶ στὸ ποτάμι
Κρατούσαμε νὰ βλέπουμε, ἂν ἡ νύχτα φεύγῃ,
Κι ἂν ὅσο χτίσαμε τὴ μέρα ὀλόρθο στέκῃ.
Στὰ καρδιοχτύπια μας μετρούσαμε τὶς ὧρες,
Καὶ σὰν ἀλαφρωμένοι βλέπαμε τἀστέρια
Νὰ σβηοῦν καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴ νὰ λάμπῃ
Γλυκὰ τὸ πρῶτο ροδογέλασμα τῆς μέρας,
Φέρνοντας φῶς παρήγορο σ' ἄγρυπνα μάτια.
Μὰ τὴ στιγμὴ ποῦ λάλησε τὸ πρῶτ' ὀρνίθι
Ἀκοῦμε ξάφνου μουγκρητὸ τρικυμισμένο
Μέσ' ἀπ' τὸ ρέμα νἀπλωθῇ τριγύρου κι ὅλος
Ὁ τόπος νὰ βαριοσειστῇ· καὶ τὸ ποτάμι
Ἄγριο κυμάτιζε σὰν χαλασμοῦ φοβέρα.
Τὸν οὐρανὸ σκίζει ἀστραπὴ ματοβαμμένη
Ποῦ τύφλωσε τὰ μάτια μας. Βουβοὺς ὁ τρόμος
Μᾶς κράταγ' ἐκεῖ χάμου, μ' αἷμα παγωμένο,
Δίχως πνοὴ κι ἀνάκαρα νὰ σηκωθοῦμε.
Ἀκοῦμε πέρα τὰ σκυλιὰ νὰ οὐρλιάζουν ὅλα,
Τὶς ὄρνιθες σὰν πετεινάρια νὰ λαλοῦνε.
Μουλώξαμε ἀπ' τὸ φόβο πάλι καὶ κανένας
Φωνὴ σταλιὰ δὲν εἶχε τοῦ ἀλλουνοῦ νὰ κρίνῃ...

Ἔκαμε κίνημα γιὰ νἄβγει· ἀλλὰ ἕνας, ποῦ ἐδικεύοτουν μὲ τοῦ Γλαβοστάθη τὴ γυναῖκα τοῦ πρόσφερε τὸ μαχαῖρι του. Ἀφτὸς ἐστάθηκε μία στιγμὴ καὶ τἄρπαξε ἔπειτα μ' ἀπόφαση.

«Ἀπάνθρωπε» εἶπε ἕνας ἄλλος στὸν ἐδικό τῆς γυναικὸς «ἐσὺ κάνεις τὸ φονικό».

Τοῦτος δὲν ἀποκρίθηκε· κι' ὁ Γλαβοστάθης ἐξέταξε τὸ μαχαῖρι· ἦταν δίκοπο καὶ τρανό. Ἔπειτα ἐστήθηκε ἀντίκρυ μου προσμένοντάς με.

«Ὄχι ἐδώ» τοῦπα ἥσυχος· «ἀφτοῦ παραπάνου· γιατὶ ἐδὼ θὰ μᾶς χωρίσουν· πέρνα πρῶτος κι' ἀνάμεινέ με στὴν Ἀμούτσα· ἐκεῖθες θὰ διαβῶ».

«Καλὰ» ἀποκρίθηκε κ' ἐβγῆκε.

Ἦταν ἀργά, τέτοια ὥρα, καὶ σκοτάδι. Σὲ λίγο ἐκίνησα μ' ὅλο ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ μὲ κρατήσουν. Τοὺς εἶπα:—«Παλληκάρι εἶμαι· δύο ἀπὸ σᾶς ἐλᾶτε μαζῆ μου· ἐσὺ ποῦδωσες τὸ μαχαῖρι, καὶ τοῦτος, ποῦνε δικός μου».

Κ' οἱ τρεῖς ἀνεβήκαμε ἕναν ἀνήφορο γουλοστρωμένον.

Κι' ὁ Γλαβοστάθης, ἅμα μ' ἐνόησε (τί οὔτ' ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ μὲ σκοτώσει μὲ δόλο) μοῦ φώναξε :—«Ἤρθες, ἤρθες;»

«Ἤρθα» ἀποκρίθηκα, σταματῶντας στὸ σιάδι.

Οἱ δύο ἀθρῶποι μας ἐσταθῆκαν παράμερα· ἐγὼ ἀνάμενα μία στιγμή· κι' ὁ Γλαβοστάθης μοῦπε περγελῶντας:—«Γιατὶ δὲ σιμόνεις ; δειλιάζεις ; μὲ σκιάζεσαι; Μόνο νὰ βρίζεις ξέρεις!» Καὶ τὸν ἄκουσα νἄρχεται. «Θὰ τὰ πλερώσεις ὅλα !» ἐπρόστεσε. Καὶ τὸν εἶδα σιμά μου. Τὸ λεπίδι του ἄστραψε.

«Μὰ τὸ Θεὸ» τοῦπα «λὲς πῶς εἶσαι παλληκάρι, μὰ δὲ σὲ στοχάζομαι, οὔτε γιὰ μικρό, οὔτε γιὰ μεγάλο· εἶσαι τίποτα γιὰ μένα!» Κ' ἔκαμα ν' ἀνασύρω τἄρματό μου ποὔχε ντέσει στὸ ζωνάρι.

Ἀφτὸς μοῦφερε μὲ μίας μία μαχαιριὰ στὰ στήθια· δὲν ἔπεσα ὅμως, γιατί μ' εὕρηκε στὸ μπροστινὸ τὸ κόκκαλο· ἔκαμα ἕνα βῆμα ὀπίσω κ' ἐκατάφερα νὰ ξεμπερδέψω τὸ μαχαῖρι μου, μὰ ὡς τόσο ἀφτὸς μοῦ βάρεσε μία δεύτερη ποῦ μοῦ πλήγωσε τοῦ πλεμονιοῦ τὸ τσαμποῦνι τόσο ποῦ ἡ φύσα ἔβγαινε ἀπὸ τὴν τρυπησιά.

«Μ' ἐσκότωσε» ἐσκέφτηκα, ἀλλὰ ἔκαμα δύναμη κ' ἐβάσταξα τὴν πνοή. Μὲ τὸ ζερβὶ χέρι τοῦ ἁρπάζω τὸ λεπίδι (ἀκόμα τὰ δάχτυλά μου εἶνε παράλυτα—νάτα) καὶ μὲ μίας τοῦ βυθίζω τὸ πουνιάλο στὴν κοιλιά. Κ' ἐπέσαμε κ' οἱ δύο σιμὰ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Τἄρματό μου μοῦχε φύγει καθὼς ἔπεφτα· τἀρτιά μου ἐβρύιζαν. Τὸν εἶδα κ' ἐσηκώθηκε κ' ἐσκιάχτηκα πῶς θὰ μὲ ἀποτέλειωνε· μὰ ἐμούγγρισε, ὅπως τὸ βῶδι σὰν τὸ σφάζουν, καὶ ἀρρέντεψε ποδοβολῶνδας πρὸς τὸ σπῖτι του· γιατί ;—μ' ἔλεγε σκοτωμένον ;— εἶχε χάσει τὸ μαχαῖρι ;— δὲν τὸ καταδέχτηκε ;

Ἐγὼ ἐδείλιασα...Τἄλλο βράδι ἀπέθανε· ἐγὼ ἐπολέμησα μὲ τὸ θάνατο πολλὰ μερόνυχτα».

Κρασάδες, Μάρτης 1905.

Σὰν πῆρε ἡ μέρα κι ἄρχισαν ζευγαρωμένα
Πάνου στὰ δέντρα τὰ πουλιὰ νὰ κελαδοῦνε,
Ἤρθε ἡ καρδιὰ στὸν τόπο της κι ὅλοι τὰ μάτια
Πὰ στὸ ποτάμι ρίχνουμε. Μὰ τί νὰ δοῦμε!
Ἀπ' τὸ γιοφύρι δὲν ἀπόμνηκε οὔτε λόθρα,
Οὔτε ἴσκιος ἀπ' τὴν τόση μας δουλιὰ καὶ μόνο
Τὰ σμαραγδένια του νερὰ γοργοκυλοῦσε
Σὰν πρῶτα τὸ ποτάμι, ὁ τάφος τῆς χαρᾶς μας.
Ἀλαριασμένοι τότες ὅλοι πρὸς τὴ χώρα
Τρέχουν τὰ θλιβερὰ μηνήματα νὰ φέρουν.
Θρῆνος καὶ κλάμα ἀπλώθηκε, σὰν ἀγροικῆσαν
Τὰ ὅσα γενήκανε καὶ πιὸ πολὺ φωνάζαν
Οἱ γριές, καὶ λέγαν πῶς θωροῦν χαμοῦ σημάδια
Μὲς στὴ θεοτοκιὰν ὀργὴ ποὺχε ξεσπάσει,
Γιατὶ εἶναι ὁ πρωτομάστορας καταραμένος.
Κι ὅλο τὸ τσοῦρμο, ποὔθελε κάπου νὰ χύσῃ
Τὴν πίκρα του, δὲν ἄργησε νὰ τὰ πιστέψῃ
Τὰ στρίγγλικα τὰ λόγια. Καὶ κανεὶς δὲ βρέθη
Μ' ἕνα του λόγο γνωστικὸ νὰ τοῦ μερέψῃ
Τὴ σαλεμένη γνώμη του. Κ' ἔτσι κινήσαν
Γυναῖκες, ἄντρες καὶ παιδιά, ξωφρενιασμένοι
Νὰ βροῦν τὸν πρωτομάστορα καὶ νὰ τὸν πνίξουν
Μέσα στοῦ θυμωμένου ποταμιοῦ τὸ ρέμα.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Ὠϊμένα, ὠϊμὲ ἡ κακότυχη! Πῶς τόχα νοιώσει
Πῶς στοῦ Θωμᾶ μου τὸ κεφάλι θὰ ξεσποῦσε
Τοῦ γιοφυριοῦ τὸ γκρέμισμα μιὰ μέρα... Φλῶρο,
Γιὰ πές μου πούναι ὁ ἀφέντης σου! Τάχα τὸν ηὗραν
Καὶ τόνε σέρνουν ἄθελα πρὸς τὸ ποτάμι
Τῆς παραζάλης τους σφαχτάρι, ἢ τόνε πνίξαν
Κ' ἔρχουνται ἐδῶ νὰ χύσουνε καὶ στὸ παιδί του
Τὸ λυσσασμένο τρόμο τους; Ὤ! πές μου, Φλῶρο.

ΦΛΩΡΟΣ

Τίποτα ὁ ἀφέντης μου δὲν ἔπαθεν ἀκόμα·
Μὰ τὸν ζητοῦν παντοῦ, γιατὶ τὸ ξέρουν
Πῶς λείπει ἀπὸ τὸ σπίτι του...

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Δὲν ἔχει φόβο
Νὰ πάθῃ τίποτα ὁ Θωμᾶς, κι ἂς ξωφρενιάσῃ
Ὅλο τὸ σκυλομάζωμα, γιατὶ τὸ λέει
Τὸ παραμύθι...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Κράτα το, μάννα, γιὰ σένα
Τὸ παραμύθι· σάστισες κι ἄλλο δὲν ξέρεις
Παρὰ γιὰ παραμύθια νὰ μοῦ λὲς τόση ὥρα.
Ἄκου, οἱ φωνὲς πῶς σκίζουν τὸν ἀγέρα πιὸ ἄγριες!
Τί λέει τὸ παραμύθι σου γιὰ τέτια ἀλήθια;

ΦΛΩΡΟΣ

Τρελλὸς ἐγώ, τί κάθουμαι καὶ δὲ μολιέμαι
Γιὰ νἄβρω τὸν ἀφέντη μου;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πέταξε, Φλῶρο·
Κι ἂν τόνε βρῇς καὶ τοῦ τὰ πῇς, σὰν ἀδερφό μου
Ὅσο κι ἂν ζῶ θὰ σ' ἀγαπῶ...

ΦΛΩΡΟΣ

Χρυσῆ μου ἀφέντρα!
Τρέχω.... Μὰ νά, γι' ἀγροίκα τὴ φωνή του ἀπόξω.

ΘΩΜΑΣ

Πηγαίνετε! ντροπή σας νὰ σᾶς πάρῃ ὁ φόβος,
Γιατὶ καὶ πάλι γίνηκε κεῖνο, ποῦ νύχτες
Τόσες τὸ βλέπουμε χωρὶς νὰ παραλλάξῃ.
Ἄντρες ἐσεῖς πιστέψατε σὰν τὰ παιδάκια
Λόγια, ποῦ γριὲς ξεστόμισαν ξεμωραμένες.
Σᾶς θέλω πάντα νἄχετε μὲς στὴν ψυχή σας
Τὴν πίστη, πῶς ἡ τέχνη μας θὲ νὰ νικήσῃ,
Κι ὄχι πῶς πέφτει ἀπάνου μας Θεοῦ κατάρα.
Ναί! τὸ γιοφύρι θὰ στηθῇ γιατὶ τὸ θέλω.
Ἀμέτε στὸ ποτάμι κ' ἔρχουμαι σὲ λίγο.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Τὸ βλέπεις, κόρη μου, πῶς εἶπα τὴν ἀλήθια;
Νά τος ποῦ μπαίνει ζωντανὸς καὶ θυμωμένος.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Θωμᾶ μου!..

ΘΩΜΑΣ

Ἀνάθεμα! μὲ γέλασε καὶ πάλι
Ἡ ψεύτρα ἐλπίδα. Ὤς πότε θὰ γελάῃ μαζί μου;
Ὤς πότε ἡ τύχη μου βαρύγνωμη θὲ νἆναι;
Μὰ θὰ παλέψω ὅσο μπορῶ καὶ θὰ νικήσω·
Τὴ θέλησή μου δὲ νικᾷς μ' ὅ,τι κι ἂν κάνῃς,
Ποτάμι ἀκράτητο, γιατὶ ἄψυχο εἶσαι πρᾶμα.
Περήφανος σὲ κράζω σὲ σκληρὸν ἀγῶνα.
Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ στέκουμαι ἐγὼ κ' ἡ Τέχνη,
Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐσὺ κ' ἡ Φύση, καὶ νὰ δοῦμε
Ποιὸς νικητὴς θὰ μείνῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ στὸ τέλος.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Θωμᾶ μου, δὲν τἀφήνεις πιὰ νὰ βρῇς καὶ πάλι
Τὴν ἡσυχία σου! κ' ἐγὼ νὰ νοιώσω ἡ δόλια
Λίγη χαρὰ μὲ τὸ γλυκό σου γέλιο; Νἆμαι
Μονάχα ἐγὼ κάθε σου σκέψη καὶ λαχτάρα;
Θωμᾶ, τὸ βλέπω ποιὸς καημὸς σὲ κρυφοτρώει
Γιὰ νὰ ζητᾷς τἀδύνατα· σοῦφυγε ἡ χάρη
Ἀπ' τὸ λεβέντικο κορμὶ καὶ μαραμένοι
Πέφτουν οἱ ἀνθοὶ τῆς νιότης σου τῆς παινεμένης,
Γιατὶ ὅλη μέρα δέρνεσαι μὲς στὸ ποτάμι
Κ' ὕπνο δὲ χαίρεσαι τὴ νύχτα ἀπὸ τὴν ἔγνοια.
Τί πολεμᾷς μὲ τὸ Στοιχειὸ ποῦ σοῦ νικάει
Τώρα τὴν τέχνη, μὰ ὕστερα καὶ τὴ ζωή σου;

ΘΩΜΑΣ

Σώπα, Σμαράγδω μου, ἄσε με· μὴ μοῦ τρανεύῃς
Τὴν πίκρα μὲ τὰ λόγια σου τἀγαπημένα.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Γυναῖκά σου εἶναι καὶ πονεῖ νὰ σὲ θωρῇ ἔτσι.

ΘΩΜΑΣ

Τὸ ξέρω· μὰ ἔχετε ἄδικο νὰ μοῦ ζητᾶτε
Τἀδύνατα νὰ κάμω· δὲν μπορῶ νἀφήσω
Ἀτέλιωτο ὅ,τι ἀρχίνησα μὲ θέλησή μου·
Ὄχι πῶς τὄταξα τοῦ βασιλιᾶ νὰ χτίσω
Γιοφύρι, ποῦ δὲν τόλμησε κανεὶς ὡς τώρα
Νὰ τὸ καταπιαστῇ, μὰ θέλω νὰ τοὺς δείξω
Πῶς ὅλοι δὲ γεννήθηκαν γιὰ τὰ μεγάλα·
Καὶ θέλω νὰ στολίσῃ τὄνομά μου ἡ δόξα.
Τί κι ἂν γκρεμίζεται τὴ νύχτα ὅσο τὴ μέρα
Μὲ χίλιους κόπους χτίζεται; Θὰ τὰ περάσω
Ὅλα τὰ ἐμπόδια ἕνα πρὸς ἕνα κι ὅποιος θέλει
Ἂς μὲ κρατήσῃ· ἀνίκητη τὴ θέλησή μου
Πάντα θὰ βάνω ὀμπρὸς καὶ θὰ παραμερίζῃ,
Ὤς ποῦ νὰ φτάσω ἐκεῖ ποῦ θέλω. Δὲ γυρίζω
Πίσω τὸ πόδι ἐγώ, γιατὶ δὲν ξέρω τί εἶναι
Δειλία καὶ κούραση.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὰ θὰ σοῦ φάῃ, Θωμᾶ μου,
Αὐτὸ τὸ πεῖσμά σου τὴ νιότη. Συλλογίσου
Τί τράβηξες κι ἀκόμα στὴν ἀρχὴ δὲν εἶσαι.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Κι οὔτε ποτὲς θὰ φτάσῃ ὁ ἥλιος...

ΘΩΜΑΣ

Ποῦ τὸ ξέρεις;

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Τὸ ξέρω· ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια εἶναι γραμμένο
— Καὶ ψέμα μὴν τὸ πάρῃς· μάθε το ἀπὸ μένα —
Νὰ μὴ στηθῇ γιοφύρι στ' Ἀρτινὸ ποτάμι
Ἂν μέσα στὰ θεμέλια του...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μάννα μου, σώπα!

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Τί τρόμαξες; ἐσύ γι' αὐτὸ πές μου τί ξέρεις;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Τίποτα· μὰ θυμήθηκα κεῖνο τὸν τρόμο.

ΘΩΜΑΣ

Ποιὸν τρόμο;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Τίποτις· ἄλλη φορὰ σοῦ λέω.

ΘΩΜΑΣ

Γυναῖκες, εἴσαστε καλά; Θέλτε τὸ νοῦ μου
Νὰ πάρτε μὲ τὰ λόγια σας καὶ μὲ τὸ κλάμα;
Τί παραμύθια καὶ τί τρόμους κοπανᾶτε;
Κανεὶς νἀλλάξῃ δὲν μπορεῖ τὴ γνώμη ποὔχω.
Ἢ θὰ τὸ χτίσω τὸ γιοφύρι ἢ θὰ πλερώσω
Μὲ τὸ αἷμά μου τὴ στέρια ἀπόφασή μου,
Γιατὶ πῶς ἔχω μέσα μου δύναμη τόση
Τὸ νοιώθω, καὶ γιατὶ δὲ θέλω νἄρθῃ μέρα
Ποῦ νὰ μπορῇ κάθε ἄπραγος μικροτεχνίτης
Νὰ πῇ γελῶντας, δείχνοντάς με μὲ τὸ χέρι:
Νά, ὁ πρωτομάστορας Θωμᾶς, ποῦ ἕνα γιοφύρι
Νὰ στήσῃ ἄξιος δὲ στάθηκε, μ' ὅσα κι ἂν εἴπε,
Καὶ τἄφησε ὅπως τἄρχισε, τῆς ἀτεχνιᾶς του
Πρόφαση βρίσκοντας παραμυθιῶνε λόγια.
Ἔτσι θὰ πῇ, γιατὶ εἶναι φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου
Στοῦ ἄλλου τὴ συφορὰ νὰ χαίρεται περίσσα.
Μὰ τότες κάλλιο ἐγὼ νὰ μὴ θωρῶ φῶς ἡλιου.
Τί νὰ τὴν κάνω τὴ ζωὴ τὴ ντροπιασμένη;
Ἂν ἦταν νὰ μὴν ἔνοιωθα μὲς στὴν ψυχή μου
Δύναμη ἀκούραστη νὰ μὲ κεντᾷ νὰ φτάσω
Κεῖνο ποῦ ὁ νοῦς μου σκέφτηκε, θὰ τἄφηνα ὅλα.
Μὰ ἔχω τὴ δύναμη κοντὰ στὴ θέλησή μου
Κ' ἢ τὸ γιοφύρι θὲ νὰ χτίσω ἢ στὸ ποτάμι
Μαζὶ μὲ τὰ θεμέλια του κ' ἐγὼ θὰ πέσω.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Δὲν ἔχω δύναμη τὴ γνώμη σου νἀλλάξω·
Τὸ νοιώθω· ὅπως ἀκόμα νοιώθω ὅτι τὸ χέρι
Τῆς συφορᾶς μ' ἀδράχνει καὶ μὲ σφίγγει τόσο,
Ποῦ δὲ μοῦ ἀφήνει δύναμη μήτε νὰ κλάψω.

ΘΩΜΑΣ

Σμαράγδω μου! κ' ἐσὺ στὸν πόνο μου μ' ἀρνιέσαι;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Κακέ! τί λές; δὲ νοιώθεις πιὰ πόση στὰ στήθια
Τοῦτα λαχτάρα κρύβεται γιὰ σένα; Ἡ δόλια
Δὲν ἔχω τὴ δική σου γλῶσσα νὰ σὲ κάμω
Μὲ δυό μου λόγια μοναχὰ βαθιὰ νὰ νοιώσῃς
Κάθε κρυφό μου στοχασμό, νὰ δῇς ποιὰ ἀγάπη
Πλατιὰ σὰν πέλαγο μοῦ πλημμυράει τὰ στήθια.
Ἐγὼ δὲν ξέρω γνῶμες δυνατὲς νἀλλάζω,
Δὲν ξέρω δόξες νὰ ζητῶ μὲ τὰ μεγάλα·
Μὰ ξέρω νἀγαπῶ μὲ πλοῦτος καλοσύνης.
Μὲ σφάζει ὁ πόνος σου, γιατὶ κοντὰ σ' ἐσένα
Κι ἄλλους θωρῶ ἀπ' τὰ βάσανα νὰ κρυφολιώνουν

ΘΩΜΑΣ

Μικρόψυχοι εἶναι καὶ γιὰ τοῦτο δὲν μποροῦνε
Στὰ δύσκολα νἀντιπατοῦν τὴ θέλησή τους.
Τοὺς συνεπῆρε ὁ τρόμος ὅλους πέρα-πέρα
Δίχως κανένα λόγο...

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Ἐσὺ τὸ λές· μὰ ἀνίσως
Τὰ πιὸ κρυφὰ τῆς Μοίρας μελετοῦσες, τότες
Μὲς στὴν καρδιά σου θἄνοιωθες κ' ἐσὺ τὸν τρόμο.

ΘΩΜΑΣ

Ἐ! φτάνει, μοῦ παράειπατε γυναίκια λόγια.
Κουτὸς κ' ἐγὼ ποῦ κάθουμαι καὶ σᾶς ἀκούω.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Δὲ θὰ μιλοῦσες ἔτσι, ἂν ἔνοιωθες τὴ λύπη
Ποῦ μὲ πληγόνει. Ὅλη τὴ σκέψη σου τὴν πῆραν
Καὶ τὴν κρατοῦν ἡ τέχνη σου καὶ τὸ γιοφύρι,
Καὶ δὲν μπορεῖς λίγη χαρὰ νὰ φέρῃς τώρα
Σ' ἐμὲ καὶ στὸ παιδί σου... Ἂς εἶναι, δὲν πειράζει,
Κι οὔτε ποτὲς θὰ στὄλεγα, ἂν δὲν ἦταν μόνο
Στὴ σκέψη σου νὰ δείξω πόσο μ' ἀπαρνήθη,
Γιατὶ ἡ καρδιά σου ξέρω ὅτι εἶν' δική μου πάντα.
Μὰ τί μ' αὐτό; Θὰ σπάραζες κ' ἐσὺ ἀπ' τὸν πόνο
Ἂν μ' ἔβλεπες, πῶς σπάραξα τὴν ὥρα κείνη,
Ποῦ ἄκουσα τὰ ξεφωνητά· κι ἂν δὲν πιστεύῃς,
Ρώτα τὸ Φλῶρο νὰ σοῦ πῇ...

ΘΩΜΑΣ

Καὶ ποῦ εἶναι ὁ Φλῶρος;

ΦΛΩΡΟΣ

Ἐδῶ εἶμαι, ἀφέντη.

ΘΩΜΑΣ

Πήγαινε νὰ βρῆς τὸν Πέτρο
Καὶ πές του ἐδῶ μὲ τὸ Μαθιὸ γλήγορα νἄρθῃ.
Πές τους νἀφήσουνε κάθε δουλιὰ καὶ νἄρθουν.
Καινούργια πῆρα ἀπόφαση... νὰ ἰδῶ τί θἄβγῃ.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Θ'ἀρήσῃς τὸ γιοφύρι;

ΘΩΜΑΣ

Ὄχι· στὸ νοῦ μου ἔχω ἄλλο.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Ὦ! πέστε μου ἡ συμπόνεση ποῦ εἶναι κρυμμένη,
Κλέφτρα νὰ γίνω καὶ σ' αὐτὸν νὰ φέρω λίγη.
Ἄχ! τὸ παιδί μου ξύπνησε καὶ μὲ ζητάει!

ΘΩΜΑΣ

Κακόμοιρο! τὸ ξέχασα κι αὐτό.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Θωμᾶ μου,
Μὴ φύγῃς δίχως νὰ σὲ ἰδῶ λιγάκι ἀκόμα.

ΘΩΜΑΣ

Νοιώθω τί θέλεις· πήγαινε καὶ θὰ προσμένω
Ἐσὲ καὶ κεῖνο τὴ συμπόνεση νὰ φέρτε.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Τρελλέ! βουλήθηκες λοιπὸν νὰ τὴν πεθάνῃς!
Ποτὲς δὲ θὰ ξεστόμιζα κεῖνο ποῦ χρόνια
Καὶ χρόνια στὰ κατάβαθα τοῦ νοῦ μου κρύβω,
Μὰ βλέπω πῶς ἡ μοῖρά σου, χωρὶς νὰ θέλῃς,
Σὲ σπρώχνει δρόμο γιὰ τὸν τάφο της νἀνοίγῃς.
Τί πολεμᾷς τἀδύνατα νὰ καταφέρῃς;
Τί βάλθηκες νἀντιπαλέψῃς μὲ τὴ Φύση,
Ποῦ θυμωμένη ἀπὸ τἀστόχαστό σου πεῖσμα
Θὰ ξαπολύσῃ ἀνίκητο τὸ ριζικό σου;
Τάχα ποτὲς δὲν τἄκουσες κ' ἐσὺ πῶς ὅποιος
Νὰ θεμελιώσῃ θέλει στὸ Ἀρτινὸ ποτάμι
Γιοφύρι, πρέπει ὁλόπρωτα νὰ τὸ στοιχιώσῃ
Μ' ἀνθρώπινο...

ΘΩΜΑΣ

Τὰ παραμύθια σου καὶ πάλι
Θἀρχίσῃς, μάννα, νὰ μοῦ λές;

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Θωμᾶ, ἄκουσέ με!
Ὅποιος θὰ θεμελιώσῃ στὸ Ἀρτινὸ ποτάμι
Γιοφύρι, πρέπει ὁλόπρωτα νὰ τὸ στοιχιώσῃ
Μ' ἀνθρώπινο κορμί...

ΘΩΜΑΣ

Μάγισσα, στρίγγλα, φύγε.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Φεύγω· μὰ ἔχε βαθιὰ στὸ νοῦ σου πάντα ὅ,τι εἶπα.

ΘΩΜΑΣ

Θεέ μου, τί λόγια! μοῦφεραν στἀλήθια τρόμο.
Μὰ νά, κι ὁ Φλῶρος ἔρχεται λαχανιασμένος.

ΦΛΩΡΟΣ

Ἀφέντη!

ΘΩΜΑΣ

Φλῶρο, τί ἔπαθες; Τί τρέμεις ἔτσι;

ΦΛΩΡΟΣ

Τώρα μᾶς βρῆκε ἡ συφορὰ καὶ τώρ' ἀλήθια
Θὰ κλάψ' ἡ χώρα...

ΘΩΜΑΣ

Λέγε μου κι ἄσε τὸ κλάμα,

ΦΛΩΡΟΣ

Ἄκου τους· ἔρχουνται μονάχοι νὰ σ' τὸ ποῦνε·
Ὁ Πέτρος εἶναι κι ὁ Μαθιὸς μὲ κάποιον ξένο.

(ἀκολουθεῖ)

ΗΛ. Π ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1ο Στὸν Ἰμπέριο καὶ τὴ Μαργαρώνα

Ὁ διασκεβαστὴς ποῦ ἔκανε ρωμαίικα ριμάδα τὸ περίφημο ἔμμετρο προβηγκιανὸ μυθιστόρημα τοῦ Pierre de Provence et la belle Maguelonne λέει γιὰ τὸ *θαυμάσιο καὶ πανούμορφον* Ἰμπέριο :

. . . . . .

ἔμαθεν καὶ κατέμαθεν βιβλία φιλοσόφων,
Ἀριστοτέλην, Ὅμηρον καὶ ἄλλων δὲ πανσόφων,
τὸν Εὐριπίδην τὸν σοφὸν καὶ τὸν Ἀριστοφάνην,
Πίνδαρον καὶ τὸν Σοφοκλῆν, Κάτων καὶ Ἐπιφάνην.

. . . . . .

Ἔτσι εἶναι οἱ στίχοι στὴν ἔγδοση τοῦ Émile Legrand (1) ποῦ ἔγινε κατὰ τὴ Βενέτικη τοῦ 1638. Ἔτσι εἶναι καὶ σὲ δυὸ ἄλλες ἔγδοσες τοῦ *Ἰμπέριου καὶ τῆς Μαργαρώνας* ποῦ εἶδα τοῦ 1646 καὶ 1806. Στὶς ἀνομοιοκατάληχτες παραλλοὲς ποῦ τύπωσεν ὁ κ. Σπ. Λάμπρος (2) κι ὁ μακαρίτης φίλος μου E. Legrand (3) κατὰ τὸ ἀντίγραφο τοῦ W. Wagner βρίσκονται ὅλως διόλου διαφορετικὰ καὶ δὲν ἔχουν νὰ κάνουν τίποτες μὲ τὸ ζήτημά μας.

Νομίζω πῶς τὸ **Κάτων** πρέπει νὰ γραφῇ **Κάτον**: Αἰτιατικὴ δηλαδὴ ἀπ' ὀνομαστικὴ **Κάτος**. Σἄλλο φύλλο τοῦ *Νουμᾶ* (ἀριθ. 141, 27 τοῦ Μάρτη 1905) ἀνέφερα πολλὰ εἰς *-ων* ὀνόματα ἀρχαῖα ποῦ μετασχηματιστήκανε στὴ γλώσσα μας εἰς *-ος*. Τὸ *Ξενοφῶν* ποῦγινε *Ξενοφὸς* καὶ *Ξενόφος* (στὸ Ἁγιονόρος: τὸ *μοναστήρι τοῦ* **Ξενόφου**(4), *Κλειτοβῶν — Κλειτοβός, Δέων—Δέος, Χαρίτων—Χαρίτος, Φιλήμων—Φιλῆμος*. Πρόστεσε καὶ τὸ *Κίμων* ποῦ στὴν Καρδίτσα, καθὼς καὶ σἄλλα μέρη, λέγεται : *Κίμος*. Μαζὶ λοιπὸν μἀρτὰ καὶ τὸ **Κάτων**— *Κάτος*.

Ἔπειτα καὶ καπαλλοῦ ἀπάντησα τὸν τύπον : *Κάτος*. Στὴν βιβλιοθήκη τοῦ Μεγάλου Σπήλαιου βρίσκεται ἕνας τόμος Schneider: Commentarii in M. P.Catonis libros de re rustica. Lipsiae 1794. Στὴ ράχη τοῦ βιβλίου εἶναι κολλημμένο παλιὸ δελτίο κι ἀπάνω σὲ δαῦτο διαβάζουμε : *κάτος*.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

(1) Bibliothéque greque vulgaire. Τόμ. Γ'. Paris 1880, σελ. 285 κια, στιχ. 73—76.

(2) Sp. P Lambros: Collection de romans Grecs en langue vulgaire et en vers. Paris 1880) σ. 240 κια.

(3) Collection de monuments pour servir... a l'étude de la langue néo-hellenique (nouvelle série). No 4 Paris, 1874.

(4) Δές: Κομνηνοῦ, Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγ. Ὄρους

ΜΕ ΤΗ ΝΟΤΙΑ

Μὲ πῆρε ὁ πόθος τῆς νοτιᾶς τὸ κῦμα νἀγναντέψω
κι' ἀποσταμένος πρόφτασα σ' αὐτὸ τό νεκροχώρι.
—Τρελλὴ ψυχή, ποῦ μὲ πλανᾶς στεφάνια νὰ ὡραιοπλέξω
στό μαρμαρένιο τό σταυρόν ὅπου φυλάει μιὰ κόρη.

Καὶ γέρνω σὲ ταφόπετρα... Τὰ μάτια μου ξανοίγουν
τοῦ κόρφου τὰ θολὰ νερὰ καὶ τὰ κρινοζωσμένα
τῶν κάβων γαλανόβραχα...Σιγὰ σιγὰ μὲ πνίγουν
τὰ δάκρυα κ' ἡ εἰκόνα σβυεῖ σὲ μάτια μαγεμένα.

Μὲ ἀπαλωσύνην ἡ νοτιὰ τινάζει· τὰ φτερούλια,
σὲ θυμιατό παράριχτο βροχοσταλίδες στάζουν
κ' ἐνῷ μέσ' στὰ ταφόκλαδα τῶν καντηλιῶν ἡ πούλια
πρωτοφωτάει, στὰ σκοτεινὰ ἄσπροι οἱ σταυροὶ φαντάζουν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΟΣ

ΕΝΑΣ ΛΟΓΟΣ*

Κυρίες, κύριοι,

Ὁ ἀγαπητός μας πρόεδρος θέλει νὰ πῶ μπροστά σας δυὸ λόγια· θέλει νὰ σᾶς φχαριστήσω γιατὶ ἤρθατε τόσοι πολλοί, τόσο πρόθυμα, νὰ σᾶς ζητήσω συγνώμη γιατὶ σᾶς καλέσαμε, σὰν ἀρχάριοι ποῦ μετρᾶνε τὰ πρῶτα βήματα, σὲ χῶρο ταπεινὸ (**) καμωμένο ὄχι γιὰ παράστασες, νὰ ζητήσω τὴν ἐπιείκειά σας γιὰ τοὺς ἐρασιτέχνες μας, ποῦ πρώτη φορά, δειλὰ καθὼς εἶναι φυσικό, δοκιμάζουν τὴ σκηνή.

Σᾶς κράξαμε ἐδῶ ὄχι γιὰ τὴ μικρὴ παράσταση, ὄχι τόσο, πιστέψατέ το, ἀπὸ σκέψη συμφέρου, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς θυμίσουμε τὸ ἔργο στὸ ὁποῖο ἐργαζόμαστε ἀπὸ ἕξη χρόνια, πασκίζοντας νὰ διορθώσουμε λιγάκι τὴν κοινωνικὴ ἀδικία. Εἶπα τὸ ἔργο· ἀλήθεια δυὸ ἔργα ἤρθατε νὰ ποστηρίξετε ἀπόψε, ποῦ σὲ ἁρμονικὸ ἀντάμωμα, ἀντιπροσωπεύουν τὸ χρειαζούμενο καὶ τὸ διασκεδαστικό, τὴ μουσικὴ καὶ τὴ θρέψη. Θὰ σᾶς ποῦμε τί μᾶς ἔσπρωξε στὴ δύσκολη δουλειὰ τοῦ «Σχολικοῦ Συσσιτίου»—δύσκολη μάλιστα ὅταν στηρίζεται μονάχα σὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία—ποιᾶς σκέψης εἶναι τὸ ἀκολούθημα, τὸ πνεῦμα τὸ νέο, ποῦ εἶναι τώρα λίγος καιρός, φυσάει τριγύρω μας γιὰ ἔργα νέα πρὸς κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τοῦ κέντρου ἀνάμεσα στὸ ὁποῖν ζοῦμε.

Σκεφτόμαστε νὰ δώσουμε νέο δρόμο στὴν ἀγαθοεργία· θέλουμε τὸ βοήθημα νὰ πάῃ ἐκεῖ ποῦ πρέπει καὶ στὸν τρόπο τὸν πειὸ ἁρμοζούμενο, τὸν πειὸ οἰκονομικό, τὸν πειὸ καρπερό. Θὰ πασκίσουμε νὰ πᾶμε ἀργότερα καὶ πειὸ μακριὰ, νὰ μποῦμε καὶ μεῖς ὁλόψυχα μὲ θάρρος, μὲ πίστη, στὸν κάμπο τῆς ἀλληλεγγυότητας, νὰ δείξουμε στὸ ρωχὸ πῶς τὴν καλύτερη βοήθεια πρέπει νὰ τὴν προσμένῃ ἀπὸ τὸν ἑαφτό του, ἀπὸ τὴν οἰκονομία, ἀπὸ τὴν πρόβλεψη, ἀπὸ τὴν γνώση τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς, ἀπὸ τὴν ἀλληλοβοήθεια.

Ἐπροτίμησα, κυρίες μου, νὰ μιλήσω ἀπόψε στὴν ὡραία αὐτὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιατὶ οἱ συνάδερφοί μου τῆς ἐπιτροπῆς πιθυμοῦν νὰ μάθῃ καὶ ὁ λαὸς τὰ λίγα λόγια ποῦ γι' αὐτόνε λέμε ἀπόψε ἐδῶ μέσα. Δὲ σκοπεύω ν' ἀνακατεφτῶ ὁλότελα στὸ σπουδαῖο ζήτημα τὸ γλωσσικό, ποῦ τοὺς γραμματισμένους τοῦ τόπου μας κρατεῖ χωρισμένους σὲ δυὸ στρατόπεδα, ποῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι φιλικά, καθὼς ὅλα τὰ πνευματικὰ στρατόπεδα ποῦ ἀγωνίζονται γιὰ ἰδέες καὶ ὄχι γιὰ συμφέρο. Ἀλλὰ πιστεύω πῶς ἀπόψε λεύτερα καὶ θαρρετὰ μπορῶ νὰ μιλήσω στὴ δημοτική. Δὲν εἴμαστε ὅλοι σύμφωνοι πῶς ἡ λαλιὰ ἡ φυσικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἡ μόνη ἁρμοζούμενη γιὰ τὴν ποίηση; Καὶ δὲν ἐμπήκαμε ἀπὸ τὰ χτὲς στὴν ποίηση τῆς ἄνοιξης, ποῦ τόσο ὄμορφα μᾶς παρασταίνουν ἡ πρασινάδα καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ γελαστὰ καὶ δροσάτα πρόσωπα—ποῦ παρθενικὰ ἄνθη—στολίζουν ἀπόψε τὴν πεζὴ αὐτὴ αἴθουσα;

Καὶ ἄλλος λόγος ἀκόμα,ποῦ θέλω νὰ μιλήσω στὴ δημοτική. Εἶναι ἡ γλῶσσα ποῦ μιλήσανε γιὰ αἰῶνες ὡς μητρική τους οἱ πρόγονοί μας, οἱ Ἑβραῖοι ἐκεῖ-

(*) Σημ. τοῦ «Νουμᾶ»: Ὁ γνωστὸς Κορφιάτης Ἑβραιολόγος κ. Μωϋσῆς Χαΐμης εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλει—ἀφοῦ, ἐννοεῖται, πρῶτα τὸν παρακαλέσαμε—ἕνα λόγο του ἐκπαιδευτικό γιομάτο πραχτικὸ νοῦ καὶ οὐσία, ποὺ τὸν ἀπάγγειλε στὴν Κέρκυρα στὶς 9 τοῦ περασμένου Μάρτη ὅταν τὸ «Εὐεργετικὸ ταμεῖο», ποὺ Γεν. Γραμματέας του εἶναι ὁ κ. Χαΐμης, ἔδωσε μιὰ εὐεργετικὴ παράσταση.

(**) Αἴθουσα σχολείου.

νει ποῦ ἤρθανε στὸν δωδέκατον αἰῶνα ἀπὸ τὴν Θήβα γιὰ νὰ φέρουν στὸν τόπο τοῦτο βιομηχανία καὶ ἐμπόρια. Τὴ βιομηχανία μάλιστα τοῦ μεταξιοῦ, ποῦ δουλεύανε τόσο τεχνικά, ποῦ βάφανε τόσο ἁρμονικὰ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θήβας, ποῦ καὶ οἱ Ρωμιοὶ Αὐτοκρατόροι τοῦ Βυζαντίου πολλὲς φορὲς ἀπὸ κεῖ κάναν τὲς προμήθειές τους. Καὶ ἦσαν τόσο ὄμορφα τὰ χεράκια ποῦ δουλεύανε τὸ μετάξι, ποῦ ὁ Γάλλος ταξειδιώτης Μανὲζ ποῦ πισκέφτηκε τὴ Θήβα στοὺς περασμένους χρόνους λέγει μιλῶντας γιὰ τὲς Ἑβραῖες, τὲς Θηβαῖες, ὅτι δὲν εἶδε πουθενὰ τοῦ κόσμου τέτιες καλλονές!

Ἔχω διαβάση μιὰ φορά, πῶς τὸ πρῶτο κείμενο σὲ ρωμαίϊκη γλῶσσα ποῦ ὑπάρχει εἶναι μιὰ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ ποῦ βρίσκεται τώρα στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ὄξφορδ, καμωμένη γιὰ τοὺς Ἑβραίους τῆς Κερκύρας.

Γιατί οἱ Ἑβραῖοι — ποῦ στοὺς περασμένους αἰῶνες ἦσαν σὲ μέγα μέρος Ἑλληνόφωνοι, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς — μὲ τὸ πραχτικὸ μυαλό τους γράφανε πάντα τὴ δημοτικὴ ὅσες φορὲς γυρεύανε πραχτικοὺς σκοπούς, ἀγκαλὰ μᾶς ἔδωσαν καὶ καλοὺς συγραφιάδες στὴν κλασσικὴ στὸν καιρὸ ποῦ ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε ὑποτάξη κάτου στὸ μαγικό του σκῆπτρο τὴν Οἰκουμένη ὅλη!

Ἀλλὰ βέβαια, τὸν κόσμο τὸν κατέχτησε μὲ τὴν δημοτικὴ τὴν τότε ὁ Παῦλος ὁ ἀπὸ Ταρσοῦ, καὶ ὄχι μὲ τὴν καθαρέβουσα, μὲ τὴν ἀττικάζουσα τοῦ Ἰώσηπου ἢ τοῦ Φίλωνα!

Συγνώμη γιὰ τὴ μακρυνὴ τὴ παρένθεση τὴ φιλολογικὴ ἂν καὶ δὲ μοῦ φαίνεται ὅλως διόλου ἀταίριαστη στὸ χῶρο τοῦτο ποῦ σὲ λίγο θὰ φανοῦν μπροστάς σας τόσες Μοῦσες καὶ τόσοι Ἀπόλλωνες.

Καὶ μπαίνω στὸ θέμα μου ἀφίνοντας ἱστορία καὶ ποίηση· ἀγκαλὰ καὶ δεν στεροῦνται ποίηση τὰ δυὸ ἔργα γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ παράσταση· ὑψηλὴ ποίηση τῆς αἴσθησης ἡ μουσική, τῆς καρδιᾶς ποίηση ἡ φιλανθρωπία. Γιὰ τὸν ὠδικὸ τὸν Σύλλογο, γιὰ μουσική, λίγα ἔχω νὰ πῶ σὲ Κερκυραίϊκη συντυχιά. Ὡς Κερκυραῖοι, ὡς ὁμόφυλοι τοῦ Μενδελσῶνα, τοῦ Μαγέρβεερ καὶ χίλιων ἄλλων, γνωρίζετε τὸ δρόμο. Καὶ εἶμαι βέβαιος, ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Ὠδικοῦ, ὅτι ἂν ἡ κοινωνία μας ἤθελε δώση καὶ σὲ σᾶς ὑποστήριξη καὶ ἐνθάρρυνση, μὲ τὸ φυσικὸ τάλαντο ποῦ σᾶς σέρνει πρὸς τὴ μουσική, θὰ μπορούσατε νὰ φανῆτε πειὸ ὠφέλιμοι στὴν Κερκυραίϊκη τέχνη.

Πηδάω στὸ «Εὐεργετικὸ Ταμεῖο» ποῦ ἔχει ἱδρύση, εἶναι τώρα ἕξη χρόνια, τὸ Σχολικὸ Συσσίτιο γιὰ τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα τῆς συνοικίας. Παραδεχτήκαμε καὶ μεῖς — ὕστερα ἀπὸ τόσους ἄλλους στὰ πολιτισμένα κράτη — πῶς τὸ ἔργο τῆς Παιδείας δὲ γινότανε σωστό. Ὅτι ὑποχρεώνοντας φτωχοὺς γονιοὺς νὰ στέλνουν τὰ παιδιά τους στὸ Σχολειό, χρωστούσαμε κιόλας νὰ τοὺς δώσουμε τὴ τροφὴ τῆς ἡμέρας, ποῦ οἱ ἴδιοι στεροῦνται, λογαριάζοντας ὅτι ἄδεια κοιλιὰ ἀπὸ γράμματα δὲν πιάνει. Ἔπειτα, σύμφωνα μὲν τὴν ἐπιστήμη, ἡ ἐργασία τοῦ μυαλοῦ ξοδεύει φώσφορο καὶ ἄλλα συστατικὰ σπουδαῖα καὶ χρειαζούμενα στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἔχουμε λοιπὸν τὸ δικαίωμα, σκεφτήκαμε, νὰ πάρουμε τὰ τρυφερὰ τὰ πλάσματα γερὰ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τους, καὶ μὲ τὴν πρόφαση νὰ τοὺς μορφώσουμε τὸ πνεῦμα, νὰ τοὺς ἀδυνατίσουμε τὸ σῶμα ποῦ ἀπὸ ἄλλη μεριᾶ χρειάζεται νὰ εἶναι δυνατὸ καὶ πλέριο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τὴ πνευματική;

Σαὐτὲς τὲς σκέψες ποῦ εἶχαν σχέση μὲ τὴν θέλησή μας νὰ δώσουμε σωστερὴ διατύπωση καὶ ὀντότητα στὸ ἔργο τῆς Ἀγωγῆς, ἑταίριαζαν καὶ ἄλλες ἠθικοκοινωνικῆς λογῆς. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι προβλεπτικὸς καὶ ἀφοῦ κάνει παιδιὰ πρέπει νὰ φροντίση νὰ τὰ θρέψη, λέγει ἡ ἁπλὴ λογικὴ κεινῶνε ποῦ ἀπὸ ἀκαματωσιὰ ἢ ἀπὸ φυσικὸ ἐγωϊσμὸ ἀδιαφορᾶνε γιὰ τὲς ὑπόθεσες τῆς κοινωνίας. Ἀλλ' εἶναι ἀλήθεια, ποῦ τοῦ φτωχοῦ λείπει πάντα ἡ ἐργασία γιατὶ δὲ θέλει νὰ δουλέψη καὶ ὅτι ἂν δὲν εἶναι προβλεπτικός, φταίει πάντα ὁ ἴδιος καὶ ὄχι ἡ ἐλαττωματικὴ ἀνατροφὴ ποῦ τοῦ δίνουμε, πολλὴ ὀρθογραφία καὶ λίγες κοινωνικὲς γνῶσες. Ὕστερα, τί φταῖνε τάθῶα τὰ πλάσματα, ἀνίκανα ἀκόμα γιὰ ἐργασία, γιὰ σκέψη; Δὲ χρωστᾶνε σαὐτὰ ἀπὸ ἀληθινὴ φιλανθρωπία, ποῦ στηρίζεται στὸ κοινωνικὸ συμφέρο, λίγο ψωμί, ἕνα χαμόγελο ποῦ νὰ τὰ συντροφέψουν στὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς μὲ καλύτερες διάθεσες, μὲ λίγη αἰσιοδοξία; Ἀπὸ ἄλλη μεριά, κάθε παιδὶ καλὰ τρεφούμενο (ἂν μάλιστα τὸ Σχολειὸ εἶναι καλὰ ἀερισμένο καὶ διδαχτοῦν τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ὑγιεινὴ μαζὶ μὲ τάνώμαλα ρήματα) εἶναι ἕνας λιγότερος ὑπότροφος γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο καὶ τὴ Φυλακή, ἕνα θῦμα λιγότερο γιὰ τὴ Φτίση καὶ τὸ Κακούργημα.

Ἔτσι, κυρίες μου καὶ κύριοι, τὸ Σχολικὸ Συσσίτιο, καταντάει νὰ εἶναι ἔργο κοινωνικῆς προφύλαξης, οἰκονομίας καὶ συμφιλίωσης, ἔργο κοινωνικοῦ συμφέρου.

Στὸ μεγάλο οἰκοδόμημα ποῦ Ἐπιστήμη καὶ ἀληθινὴ Παιδαγωγικὴ ἑτοιμάζουν γιὰ τὴν ἀναγέννησή τους, προσπαθήσαμε καὶ μεῖς μὲ τὸ «Εὐεργετικὸ Ταμεῖο» — ποῦ δίνει καὶ φορεσιὲς καὶ βιβλία, σὰν ἔχει — νὰ δώσουμε μιὰ μικρὴ σπρωξιά, νὰ προσθέσουμε ἕνα μικρὸ λιθάρι στὸ φτιάσιμο αὐτὸ τῆς Νέας Πολιτείας τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ συμφιλίωσης.

Εἶπα παραπάνω ὅτι ἀκολουθήσαμε τὸ παράδειγμα ἄλλωνε· βέβαια· ἀλλὰ δὲν ἀντιγράψαμε ἁπλᾶ· ἐδείξαμε καὶ δική μας πρωτοβουλία. Γιὰ μᾶς τὸ ζήτημα ὅτι τὸ Συσσίτιο πρέπει νὰ δίνεται ζεστό, μαγειρεμμένο, εἶναι λυμένο· εἶναι λυμένο γιὰ μᾶς καὶ ἀπὸ τὴν ὄψη τὴν οἰκονομική, ὅτι τὸ ζεστὸ τὸ Συσσίτιο δὲν στοιχίζει πλειότερο ἀπὸ τὸ ψωμὶ καὶ προσφάγι ποῦ δίνουν στὰ περσότερα μέρη τῆς Εὐρώπης γιὰ οἰκονομία. Βλέπετε ὅτι ἔχουμε τὲς ἰδέες μας ποῦ εἴμαστα ἕτοιμοι νὰ διαφεντέψουμε καθὼς ἔκαμε τοῦτο — εἶναι τρία χρόνια — ὁ πρόεδρός μας(*) στὸ Παιδιατρικὸ Συνέδριο τῆς Φιρέντζας. Ἔχουμε ἀκόμη τὴν γνώμη — καὶ τὴ δείχνουμε στὴν πράξη — ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μπορεῖ νὰ ἱδρύση τὰ Συσσίτια τὰ Σχολικὰ ἐκεῖ ποῦ δὲ φτάνουν ἀκόμα τὰ μέσα τῶν Δήμων. Καὶ τοῦτο λέγοντας, χρωστῶ νὰ φχαριστήσω τὸν προοδευτικὸ δήμαρχό μας κ. Κόλλαν, «ἐπίτιμο μέλος τοῦ Συσσιτίου» ποῦ καὶ ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς ἄρχοντας τοῦ Δήμου, ἔδειξε πάντα γιὰ τὸ «Εὐεργετικὸ Ταμεῖο» μεγάλο διαφέρον.

Τώρα, κυρίες μου καὶ κύριοι, γνωρίζετε τὸ σκοπό μας. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς λοιπόν, νὰ λάβη μεγαλύτερη ἔχταση γιὰ νὰ δώση καλύτερους καρπούς.

Δυὸ λόγια ἀκόμα προτοῦ σᾶς ἀφήσω, γιὰ τὲς ἰδέες τὲς νέες ποῦ σᾶς εἶπα παραπάνου ὅτι εὐεργετικὰ φυσᾶνε ἀνάμεσό μας. Ἔχουμε σὲ μελέτη μιὰ ἀπὸ τὰ θεμέλια ἀλλαγὴ στὸ σύστημα τῆς Ἀγαθοεργίας. Σκοπεύουμε νὰ γλυτώσουμε τὴ συνοικιὰ ἀπὸ τὴ λυπητερὴ καὶ πολλὲς φορὲς ἐνοχλητικὴ ὄψη τῶν ζητιάνων· νὰ δώσουμε τὲς βοήθειες σὲ εἶδος· σὲ φαγητό, ἀσπρόρρουχα, καθάρια κατοικία· ἔχοντας πάντα στὸ νοῦ ἐκεῖνο ποῦ εἶπα στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου μου, θὰ δείξουμε στὸ λαὸ μὲ κατάλληλη διδασκαλία πρῶτα, μὲ τὴν πράξη ἔπειτα, πόση ἀξιοπρέπεια περιέχαν οἱ ἰδέες τῆς ἀλληλεγγυότητας, τῆς ἀλληλοβοήθειας, καὶ πόσης καλοπέρασης, ἀνακούφισης στὴν ἀνάγκη καὶ στὰ γεράματα αὐτὲς γινονται πηγὲς στὰ πολιτισμένα μέρη. Ἐνῶ ἡ ἐλεημοσύνη, ποῦ ξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδιοτροπία τῶν ἄλλων δὲ φέρνει σωστὴ βοήθεια ἀλλὰ προσωρινὴ καὶ ὄχι πάντα, φέρνει μικρὸ ἀνασασμὸ καὶ πολλὴ καταφρόνια.

Τὸ νέο πνεῦμα ποῦ τριγύρω μας φυσάει ἂς τὸ χαιρετίσουμε χαρούμενα καὶ μὲ πίστη. Ἂς γεμίση τὴν ψυχή μας, τὴν καρδιά μας ἀληθινὴ ἀγάπη γιὰ τὸν γείτονα, ὄχι μὲ τὴν ἀγάπη ποῦ ἔρχεται ὑποκριτικὰ σὲ βοήθεια σὲ κείνονε ποῦ ἔπεσε μπροστά μας, ἀλλὰ μ' ἐκείνη ποῦ συμβουλεύει, ποῦ προλαβαίνει τὴν ἀρρώστια, τὴν ἀπελπισία, τὸ κακό. Μὲ τὴν ἀγάπη ποῦ ὀνειρεύεται μιὰ ἁρμονία εὐτυχίας, καλοπερασιᾶς, γιὰ ὅλα τὰ πλάσματα, ποῦ μοιάζει μὲ τὴν ἄνοιξη τὴν αἰώνια τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ποῦ μᾶς καλεῖ στὲς ἀγκάλες της προπάντων σαὐτὴν τὴν ἐποχή, ποῦ μὲ τὴν πρασινάδα, μὲ τὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν, μὲ τὰ γελαστὰ βασιλέμματα στὲς ἁρμονικὲς γραμμὲς τῶν βουνῶν της ποῦ γλυκὰ ὑψόνουνται στὸν καθάριο ὁρίζοντα, ἐμπνέει καὶ στὴν ψυχὴ ἀκόμα τοῦ σκεπτικοῦ τόσα ὑψηλὰ ἰδανικά, τόσες τρυφερὲς ἀγάπες.

Μ. ΧΑΪΜΗΣ

* Ὁ γιατρὸς Ι. Μπατῖνος.

ΚΡΗΤΗ

Στὸν Κ. Μάνο.

Τούρκου ἐδῶ πόδι δὲ ζυγώνει,
γιατὶ τοῦ ντουφεκιοῦ ἡ ἀντάρα;
Ἀχ ἀδερφὸ ἀδερφὸς σκοτώνει...
ὢ τί κατάρα!

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ὁ μπάρμπα Γιάννης μὲ τὸ μικρὸ καρροτσάκι του φτάνει στὸν καταραμένο ἀνήφορο τῆς γειτονιᾶς του. Τὸ γαϊδουράκι του ποὺ εἶναι ζεμένο στὸ καρρότσι, τραβάει, βάνει τὰ δυνατά του, μὰ ποῦ νὰ τόνε βγάλη τὸν ἀνήφορο. Οἱ ρόδες κυλοῦν περισσότερο πρὸς τὰ πίσω κι ὁ μπάρμπα-Γιάννης ἀπολπισμένος παύει πιὰ νὰ φωνάζη καὶ νὰ χτυπᾶ τὸ ζῶ του. Τὴν ἴδια στιγμὴ περνῶντας κεῖθε ἕνα παλληκάρι τὸν εἶδε καὶ τόνε λυπήθηκε· κ' ἔτσι ἄρχισε νὰ σπρώχνη ἀπὸ πίσω τὶς ρόδες, ἐνῶ ὁ μπάρμπα Γιάννης τραβοῦσε τὸ χαλινάρι καὶ φώναζε, δίνοντας κουράγιο στὸ ζῶ του. Σὲ κομμάτι τὸ καρρότσι εἶχεν ἀνεβῆ τὸν ἀνήφορο. Κι ὁ μπάρμπα-Γιάννης λέει στὸ καλὸ παλληκαράκι:

— Ἄμ πάντα, παιδί μου, τὄλεγα γὼ πῶς τέτιον ἀνήφορο δὲ μπορεῖ ποτὲς νὰ τόνε βγάλη ἕνα μονάχα γαϊδούρι.

—

Ἡ κυρία. — Κώστα, Κώστα! δυστυχία! ἔρχεται ἡ κυρούλα μου!

Ὁ κύριος. — Ὢ συφορά μας! κ' εἶναι ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ, πῶς νὰ τὴν καταφέρουμε νὰ φύγη;

Ἡ κυρία. — Μὰ σκέψου τίποτα, νὰ γλυτώσουμε ἀπ' αὐτὴ τὴ θαλασσοφουρτούνα.

Ὁ κύριος. — Σώπα· τὄβρηκα.

Μπαίνει ἡ κυρούλα. Τἀγαπημένα της ἀγγόνια τρέχουν καὶ τὴν ἀγκαλιάζουνε γελαστὰ καὶ μὲ λαχτάρα.

Ἡ κυρούλα (φιλῶντάς τους). — Καλά μου παιδιά.

Ὁ κύριος. — Ὢ, κυρούλα, τί κρῖμα. Ἤρθες ἀπόψε ποῦ ἔτυχε νἄχουμε δωδινό κ' ἐσένα δὲ σ' ἀρέσει καθόλου. Ἂν ἐρχόσουνα μεθαύριο ποῦ θἄχουμε μπούτι, τί καλά!

Ἡ κυρούλα. — Δὲν πειράζει, παιδιά μου· κάθουμαι μαζί σας ἴσαμε μεθαύριο.

Ὁ κύριος κ' ἡ κυρία (μαζί). — Ἔεεε!!;;

Ο ,ΝΟΥΜΑΣ'

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τραχιοδρόμου (Ὀφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια)στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια), στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Ξηροῦ. ὁδ. Βουλγαρίνας ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΑΝΑΡΧΙΑ

εἶναι τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ γίνεται σήμερα κάτου στὶς ἐπαρχίες; Ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναρχίας, μὰ ἀναρχία δὲν εἶναι. Καλοξετᾶστε το καὶ θὰ δεῖτε. Ὁ λαὸς τὄνιωσε πὼς παίζουν τὸ κλωτσοσκοῦφι μαζί του. Μιὰ τοῦ φτειάνουν πρωτοδικεῖα, μιὰ ζητᾶνε νὰν τοῦ τὰ χαλάσουνε. Μιὰ τὸν ἁπλώνουνε σὲ νομαρχιακὲς περιφέρειες, μιὰ τονὲ στενεύουνε σὲ ἐπαρχιακές. Μιὰ τὸν κάνουνε νὰ πιστέψει μὲ τὶς σπατάλες τους πὼς τὸ Δημόσιο ταμεῖο εἶναι γεμᾶτο παράδες, καὶ μιὰ τοῦ φωνάζουν πὼς πρέπει νὰ λιγοστέψει ἀκόμα καὶ τὸ ψωμὶ ποὺ τρώει γιατὶ ὁ παρᾶς πιὰ σώθηκε.

Ὁ καθένας μὲ τὰ συφέροντά του καὶ μὲ τὶς κομματικὲς ἀνάγκες του, γιατὶ παραπάνου ἀπ' αὐτὰ τίποτα δὲ λογαριάζει. Πῶς νὰ ρεκλαμάρει τὴν «πατριωτικὴ» δράση του, πῶς νὰ βασταχτεῖ στὴν Ἀρχή. Τίποτ' ἄλλο. Κι ὅλ' αὐτὰ ξεσπᾶνε στὴν καμπούρα τοῦ λαοῦ, ἢ σωστότερα στὸ στομάχι του.

Μὰ κι ὁ λαός, ἀφοῦ τὸ μαχαῖρι ὅσο πάει καὶ ζυγώνει στὸ κόκκαλο, ἄρχισε νὰ ξυπνάει καὶ νὰ βλέπει πὼς πρέπει μοναχός του νὰ διαφεντέψει τὸ στομάχι του, μοναχός του, μὲ τὰ χέρια του, νὰνοίξει τὸ μεγάλο τράφο τριγύρω του ποὺ νὰ μὴ μπορέσουνε νὰν τὸν πηδήξουν τὰ κυβερνητικὰ ἀγρίμια καὶ νὰν τ' ἁρπάξουν τὸ βιός του. Εἶδε ἀκόμα πὼς οἱ ἀντιπροσῶποι του, οἱ βουλευτάδες του δά, κἄθε ἄλλο κάνουν παρὰ νὰν τὸν ἀντιπροσωπεύουν τίμια καὶ συνειδητά, γι' αὐτὸ τ' ἀποφάσισε νἀντιπροσωπευτεῖ μόνος του.

Κακὸ ἡ ἀναρχία, ὀλέθριο, μὰ φταῖνε ἐκεῖνοι ποὺ τὴ γεννοῦν. Πρώτη πρώτη ἡ Πολιτεία δίνει τὸ παράδειγμα τῆς ἀναρχίας φτειάνοντας καὶ γκρεμίζοντας τὰ ἴδια πράματα σὲ λίγες μέρες, ἢ καὶ τὴν ἴδια μέρα κάποτε. Κι ὅταν ἡ Πολιτεία δείχνει πὼς δὲν ξέρει τί κάνει, ὁ λαὸς ἔχει καθῆκον πιὰ νὰ τῆς μαζέψει τὰ γκέμια καὶ νὰν τὴ φέρει στὸν ἴσιο δρόμο. Σὲ μιὰ τέτια περίσταση τὸ φέρσιμο τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι ἀναρχικό, εἶναι νομιμώτατο.

Ο ΑΡΙΣΤΟΣ

καὶ Πινδαρικώτατος γλωσσολόγιος κ. Σταματάκιος Βάλβιος ἢ Ἀβλάβιος ἐκομίσατο ἡμῖν αὐτοπροσώπως πάλιν, ὡς πάντοτε, τὴν κάτωθι Ἀττικωτάτην ἐπιστολήν, ἣν γηθοσύνως καταχωρίζομεν, εὐχαριστοῦντες δημοσίᾳ τὸν ἐρίτιμον ἄνδρα, ὃς τιμᾷ ἐνίοτε τὴν ἡμετέραν ἐφημερίδα διὰ τῆς πολυσημάντου συνεργασίας του.

Ἡ ἡμετέρα πρόσπολος ἥτις παρέλαβε τὴν φλογερὰν καὶ πυρόρον ἐπιστολὴν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ κ. Ἀβλαβίου ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι ὁ προσφιλὴς συνεργάτης μας ἀπολαύει πλήρους ὑγιείας.

Ἀνάγνωστε νῦν καὶ τὴν ἐπιστολήν:

Κύριε «Νουμᾶ»

Καίπερ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐμῆς τῶν Πινδάρου *Ἐπινίκων* μεταφράσεως ἀποσχὼν πάσης περὶ τοῦ *δῆθεν* γλωσσικοῦ παρ' ἡμῖν ζητήματος μεριμνης, ἅτε προσηκόντως, ὡς ὑπολαμβάνω, ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐκείνης τῆς μεταφράσεως διαλαβὼν περὶ τοῦ πράγματος,—ὅμως, λαβὼν γνῶσιν κατὰ τύχην χθὲς τοῦ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἐφημερίδι δημοσιευθέντος ἄρθρου τοῦ ἰατροῦ Φωτίου Φωτιάδου, ἐν ᾧ ἐξετάζεται ἡ πνευματικὴ ὑγίεια τῶν χυδαιοφώνων, ἤ, ὡς ἐκεῖ λέγεται, ἂν οἱ *δημοτικιστάδες* εἶναι *φρενοβλαβῆδες*, κρίνω δίκαιον νὰ παρατηρήσω ὑμῖν διὰ τῆσδε τῆς ἐπιστολῆς μου ὅτι ὁ εἰρημένος ἰατρός, ἀνήκων καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σπεῖραν, ἧς ἐξετάζεται ἡ τῶν φρενῶν ὑγίεια, δὲν ἦτο βεβαίως ἁρμόδιος ἵνα κρίνῃ *αὐτὸς ἑαυτόν*, ἐκτὸς ἂν καὶ ἐν τούτῳ τῷ ζητήματι *κατέφυγεν εἰς τὸν νοῦν τὸν ἀμόρφωτον*, ὃν τοσοῦτον, ὡς γνωστόν, τιμᾷ καὶ γεραίρει.

Ἴδε *Πινδάρου Ἐπινίκους* σελ. λθ'.

11 Μαΐου 1905

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ

Ὡς δῆλον γίγνεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ὁ κ. Ἀβλάβιος πάντοτε *μανθάνει* καὐτὸς παρ' ἄλλων, ὡς ὁ κ. Χατζιδακις, ὅ,τι ἐν τῷ «Νουμᾷ» δημοσιεύεται, καὶ οὐδέποτε ξυμβέβηκε τῷ ἰδίῳ ἀναγνῶσαι τὸ ἡμέτερον φύλλον.

Ἀδυναμίαι μεγάλων ἀνδρῶν πάντα ταῦτα καὶ οὐδὲν πλέον.

ΚΑΤΙ

πολὺ σωστὸ προτείνει μιὰ ἐπαρχιώτικη ἐφημερίδα κ' ἐπειδὴ εἶναι σωστὸ δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος καὶ νὰ γίνει.

Προτείνει δηλ.νὰ ἱδρυθεῖ καὶ στὸν Πειραιᾶ, ὅπως εἶναι καὶ στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, ἕνα ἐπίσημο γραφεῖο γιὰ τοὺς μετανάστες,ποὺ σήμερα πέφτουνε στὰ νύχια τοῦ ἑνὸς καὶ τἄλλου ἁγιογδύτη πράχτορα ποὺ κοιτάζει μόνο πὼς νὰν τοὺς ξεγελάει καὶ νὰν τοὺς παίρνει τὸν παρᾶ τους, μὴ φροντίζοντας καθόλου ἀ θὰ φτάσουνε στὴν Ἀμερική, ἢ θὰ μείνουν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ θὰ γυρίσουν πίσω στὴν πατρίδα τους ζητιανεύοντας. Προτείνει κ' ἕνα ἄλλο ἀκόμα, καλὸ κι αὐτό, καλώτατο, μὰ τί νὰν τὰ γράφουμε ἀφοῦ ἡ Ρωμαϊκη Κυβέρνηση τὄδειξε τόσες φορὲς πὼς δὲ συγκινιέται μὲ τέτια!

ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΣΤΕ

τὴ σκασίλα τοῦ μπαρμπα-Θοδωρῆ νὰ βρίσκεται στὴν Ἐξουσία σὲ μιὰ τέτια μοναδικιὰ περίσταση γιὰ δημοκοπία. Ἄ βρισκότανε στὴν ἀντιπολίτεψη τώρα ποὺ ὁ λαὸς στὶς ἐπαρχίες σήκωσε μπαϊράκι καὶ ζητάει νὰ ἐκβιάσει τὴ γνώμη τῆς Βουλῆς, τί ὄμορφα λόγια θἀκούγαμε ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ τί ἀστραπόβροντα θὰ ξεφεύγανε ἀπὸ τὶς Ὀλύμπιες φαβορίτες του.

Τώρα τί νὰ πεῖ ὁ ἔρημος; Ἔτσι ποὺ τὸν κατάντησε ἡ Ἐξουσία, ἕνα μονάχα παράπονο μπορεῖ νἄχει, πὼς ὁ Κορφιάτης Ψευτοκόντες δὲν τὸν ἀντιπολιτεύεται παληκαρίσια, δὲν ἐκμεταλλεύεται τὴ μοναδικιὰ αὐτὴ περίσταση.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς θἀναστενάζει καὶ θὰ λέει, σὰν ἀποτραβιέται στὸ γραφεῖο του:

— Ὤχ, κι αὐτὸς ὁ Θεοτόκης, οὔτε νὰ μ' ἀντιπολιτευτεῖ δὲ νιώθει!.. Ντὶπ νερόβραστος κατάντησε πιά! Αἴ, καὶ νἄμαν ἐγὼ στὴ θέση του...

Καὶ δὲ θἄχει ἄδικο.

ΝΑ ΖΗΣΕΙ

χίλια χρόνια ὁ Μαυρομιχάλης, νὰ γίνει καὶ πρωθυπουργός, κι ἀρχιστράτηγος, κι ὅ,τι θέλει, ποὺ κατάργησε τὰ καλπάκια τῶν ἀξιωματικῶν καὶ μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων.

Μόλις πιάσαν οἱ πρῶτες ζέστες ἀρχίσανε μιὰ δυὸ φημερίδες, ἀπὸ τὴν ὁμοταξία τῶν πατριωτικῶν, ποὺ νὰν τὶς χαιρόμαστε, νὰ δραματίζουνται καὶ νὰ βλέπουνε Ρούσσικο δάχτυλο μὲ τὰ καλπάκια, τὰ ὁποῖα μερικοί,—οἱ αἰώνιοι *μερικοὶ* ὀχτροὶ τοῦ Ταρταρίνου—ζητοῦνε νὰ μᾶς ἐπιβάλλουνε γιὰ νὰ μᾶς *ἐκρωσσίσουν* ὁλωσδιόλου!

«Ὁ στρατός μας ὅμως ποτὲ δὲν θἀνεχθεῖ τὸν ὕπουλον αὐτὸν ἐκρωσσισμόν»... καὶ ὁ κ. Μαυρομιχάλης μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν πατριωτικὴ κωμωδία.

ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ

πρόκειται, φαίνεται, νὰ γίνει κάπιος σύλλογος πολιτικὸς μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς «Μεταρρύθμισης». Θέτετε τώρα νὰ μάθετε πὼς μιὰ ἐφημερίδα τῆς Σπάρτης σκολιάζει τὴν τέτια ἀπόφαση; Γιὰ «περιττὴ πολυτέλεια» ἀφοῦ, πάνου κάτου λέει, «διαβιοῦμεν κατὰ συνθήκην τόσον ἁρμονικῶς μεταξύ μας ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικήν».

Εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι ποὺ ὅλα τὰ βλέπουν τρανταφυλλένια!

ΡΟΔΙΝΗ

Ἀνάλαφρα μὲ ἄγγιζε στὸ γοργοπέρασμά της.
Ὦ! χάϊδο ἀέρινο τριανταφυλλένιου μεταξοῦ,
φίλημα αἰθέριου ὄνειρου ἢ ρόδινη θωριά της,
μαγεία τὸ μοσκομύρισμα τῶν ρόδων της στὸ νοῦ.

Εἰκόνα θεία τὰ νειάτα της στὰ ροδομάγουλά της.
Σὰν κἄποιο ροδοσύγνεφο τοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ
ἡ σάρκα της, κι' ὁλόχρυσος 'νας γήλιος τὰ μαλλιά της,
πανώριας δύσης ζουγραφιὰ στὴν ἄκρη ἑνὸς βουνοῦ.

Ἐδιάβηκε σὰν ὄνειρο, κ' ἐχάθη ὅπως κ' ἐκεῖνο
Μέσα στὰ βάθη τῆς νυχτιᾶς σκιὰ τριανταφυλλιά,
προτοῦ νὰ ἀκούσῃ τῆς καρδιᾶς 'τὸ μαγεμένο θρῆνο.

«Μεῖνε, κοπέλλα λιόχαρη, ροδόχιονη παρθένα,
γιὰ νὰ χαροῦμε μοναχοὶ τοῦ μπάτη τὰ φιλιά,
καὶ τἄνθια νὰ μυρίσουμε τὰ δροσοσταλαγμένα».

ΛΟΕΓΓΡΙΝ

Ὁ ἄρρωστος.—Γιατρέ μου, δὲ μπορῶ νὰ φάω, δὲ μπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Τί εἶν' αὐτό;

Ὁ γιατρός.—Εἶναι ἕνα εἰκοσιπεντάρικο.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Ω Ι Μ Ε

Στὴ Φαλίτσα

Διάβαινα τὶς ἐρημικὲς φράχτες τῶν κήπων καὶ μ' ἄγγιζαν κάποια χόρτα, καὶ τὰ βάτα μὲ ἀγγέλωναν. Πάνω τώρα ἀπὸ τὶς φράχτες φαινόταν τὸ καμπαναριὸ καὶ κορφὲς κυπαρισσιῶνε. Ἕνα σπιτάκι μόνο ψηλὰ καὶ ἡ στράτα μου ἐσώθη. Καὶ στὴν αὐλή του ποῦ ἦταν ἀπάνω ἀπὸ τὸν κοκκινόβραχο, ἡ γυναῖκα ἐσήκωνε τὸ χέρι στὰ μάτια καὶ τήραζε κατὰ τὸ νησάκι· τὸ χέρι γιὰ τὸ φεγγάρι. Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὰ μένα ὁλόγιομο πρόσωπο, μὲ κατεβασμένο τὸ χέρι, τὴν εἶδα ξάστερη, καὶ ἡ Θύμηση τερπνὰ μοῦ ἐκίρτησε στὴν εἰδή της. Κερένια ἡ ὄψη, φωτεινὴ ἀπὸ χλωμὸ φῶς φεγγαριοῦ μέσαθέ της, καὶ τὰ μάτια ἐπερίμεναν γιὰ νὰ ἰδοῦν κάτι στὰ πέλαγα. Ἡ μορφὴ ἐτούτη ἦταν καὶ τότε σὰν εἰκόνα ποῦ ἡ θλίψη πάλι τὴν ἐγιόμιζε ἀπὸ φῶς καθάριο... Μιὰ βάρκα ποῦ ἐβόλτορε ἀπὸ τὸ νησάκι ὡς τὰ χαλίκια, τ' ἀκρογιάλι ποῦ ἐκαθόμουν. Ἔπλεγε ἡ βαρκούλα σ' ἥσυχο ἀγεράκι, κ' ἡ φωνούλα λειπόψυχη ἐτραγούδα γλυκὰ λόγια. Πρὶν ἔβγει τὸ φεγγάρι. Ἐξύγωνε ἡ βάρκα στὸ ἀκρογιάλι μου, κ' ἕνα φαναράκι ἐσήκωσε ὁ νειὸς γιὰ νὰ ἰδῇ στὸ φῶς του τὴν κόρη. Φωτίστη τὸ χλωμὸ προσωπάκι τῆς νειᾶς καὶ χαμογέλασε γλυκὰ στὸ νειὸ κοιτάζοντάς τον. Ἡ βάρκα σιγότρεχεν ἀκρογιαλιὰ-ἀκρογιαλιά. Κι ἄκουσα. — «Βγαίνει σὲ λίγο τὸ φεγγάρι καὶ τρέμω».—«Ἔτσι μὲ φεγγάρι σ' εἶδα πρῶτα. Στὴ θύρα σὰν εἰκόνα καὶ πάνω σου ἡ κληματαριά. Καὶ στὰ μάτια σου τὸ φῶς του ἐκεντοῦσε κόσμον ὅλο. Κ' ἐχλώμιανες γιὰ μιὰ φορά. Τρέμεις πάντα ἀπὸ τότες τὸ φεγγάρι. Γιατί;» — Τὸ φεγγάρι ἀπόνυχτο ἐβγῆκε, καὶ στὴν ἄλλη βόλτα βάρκας ἄκουσα:—«Φεγγάρι ἦταν καὶ τότε· εἴμαστε οἱ τρεῖς μας. Ἐγώ, ἡ νειὰ γυναίκα σου, καὶ σύ. Θυμήσου... Θαρῶ πῶς βλέπω πάντα στὰ νερὰ τὴν ἄσπρη της μαντήλα κάθε φεγγάρι... Τὴ μαντήλα τοῦ κεφαλιοῦ ποῦ ἐζήταε βοήθεια .. Γιατί, γιατὶ τὸ κάμες ; Θυμήσου ..»—Καὶ τώρα ἡ βάρκα ἐφαινόταν ὁλάκερη ἀπάνω στὸ ἀσημένιο αὐλάκι τοῦ φεγγαριοῦ. Ὁ νειὸς γλυκὰ ἀγκαλιάζει τὴ νειά. «—Γιὰ σένα.—Πόσο τάχα καὶ μὲ θὰ μ' ἀγαπᾷς ;—"Οσο ζῇ τὸ φεγγάρι στὴ θάλασσα.— Ἀπόψε φτάνει ὡςτόσο. Φτάνει τὸ φεγγάρι. Μὲ χλώμιανε καὶ μοιάζω πεθαμένη». Κ' ἔγειρε στὴν ἀγκαλιά του γλυκά. Ὁ νειὸς ἀναταράχτη. Τῆς ἐμίλησε ψιθυριστὰ θερμὰ πρῶτα λόγια, ὕστερα δυνατά, κι' ἀπὲ ἀκόμα δυνατώτερα. Ἡ βάρκα ἐγλύστραε χαρούμενη στὴ γαλήνη, κ' ἡ φωνή του ἐβούλιαζε πνιγμένη στὰ νερά».—Ὤιμέ!—

Καρδαμύλη. ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΨΥΧΑΡΗ

ΟΙ ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΟΙ

Ἀγαπητέ μας Ψυχάρη,

Ἔλα νὰ παραδεχτοῦμε ἕναν καινούριο ὅρο. Μᾶς εἶνα' ἀναγκαῖος καὶ ἐξὸν ἀφτὲ πολὺ χαρακτηριστικός. Οἱ καθαρέβοντες μᾶς βάφτισαν μαλλιαρούς·—ἐπίθετο ἀνόητο ποὺ δὲ σημαίνει τίποτις. Ἐμεῖς ὅμως νὰ τοὺς δώσουμε ἕνα ποὺ κάτι νὰ σημαίνῃ. Νὰ τοὺς ποῦμε τυφλοπόντικους.

Σκάλιζα ὅλα τὰ λεξικὰ καὶ δὲν μπόρεσα νἄβρω καλύτερον ὅρον ἀπ' ἀφτὸν καὶ πιὸ γιομάτο μ' ἔνοια. Εἶναι ἔπειτα καὶ οἰκονομικός. Γιατὶ ἐκεῖ ποὺ θὰ μεταχειριζούμαστε: «ὑπερασπιστὰ τῆς καθαρέβουσας», πρόμαχοι τῆς καθομιλουμένης», «θιασῶται τῆς μέσης, ὁμαλῆς κ.τ.λ.» θἄχουμε μιὰ μόνο λέξη ποὺ νὰ τὰ κλείνει ὅλα μέσα της.

Ἐξὸν ἀπ' ἀφτὸ προλαβαίνουμε καὶ μιὰ σύγχυση. Γιατὶ ὅταν θὰ λέμε: «καθαριστὲς» κατὰ τὸ τυπικὸ τοῦ λαοῦ, οἱ περισσότεροι θὰ νομίζουν ὅτι πρόκειται γιὰ «ὁδοκαθαριστές», καὶ δὲ μᾶς συμφέρει ἡ παρομοίηση. Γιατὶ ἐκεῖνοι τοὐλάχιστο—οἱ ὁδοκαθαριστὲς ὅλ.—κάτι κάνουν, μὰ ἀφτοί....Ἂς εἶναι.

Ἔτσι κι ὁ πιὸ ἀγράμματος ποὺ θἀκούει τὸν καινούριο μας ὅρο θἄχει μπροστά του ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῆς εἰκόνας. Θὰ φαντάζεται ἕναν τυφλὸ ποντικὸ ποὺ σκάφτει τὰ χώματα καὶ βγάζει στὸ φῶς κατασκουληκιασμένα κόκκαλα κι ἄλλα παρόμοια.

Μᾶς μένει στὸ τέλος—κι ἀφτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο—ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν καθαρεβουσιάνων, ποὺ θὰ μᾶς τὴν ὁμολογήσουν ὕστερ' ἀπὸ καμιὰ εἰκοσαριὰ χρόνια, γιατὶ τόσο εὔστοχα καὶ ταιριαστὰ τοὺς τιτλοφορήσαμε.

Ἡ μόνη δυσκολία ποὺ πρέπει κάπως νὰ μᾶς ἀνησυχῇ εἶναι ἡ κατάταξη τοῦ θηρίου στὴ ζωολογία, ποὺ θὰ γραφῇ μετὰ μερικὸν καιρό. Μ' ὅλα ἀφτὰ δὲ δισταζω νὰ ὑποβάλω ἕνα δεῖγμα. Σήμερα ὁ κοινὸς τυφλοπόντικος κατατάσσεται στὴν τάξη τῶν ἐντομοφάγων. Κατὰ τὴν ἴδια ἀναλογία ὁ δικός μας μπορεῖ νἄχῃ τὸν ἑξῆς περίπου ἐπιστημονικὸ ὁρισμό: «Κατηγορία τῶν Σπονδυλωτῶν, ὁμοταξία τῶν Θηλαστικῶν, τάξη τῶν τυμωδρυχικῶν, οἰκογένεια τῶν κοντομυάλων, εἶδος=τυφλοπόντικος ὁ δίπους [Λατ. Talpa cocca dipes]. Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά: Φοβᾶται τὸ φῶς ἐπειδὴ ἔχει κλειστὰ τὰ μάτια. Γιαφτὸ ζητάει τάφους καὶ πηγάδια γιὰ κατοικία. Τρέφεται μὲ μάρμαρα καὶ μὲ βαλσαμωμένα σκουλήκια. Ἀναπνέει μὲ τὰ σαλιαρίσματα τῆς προγονικῆς εὐκλείας καὶ ξεθάφτει νεκροὺς γιὰ νὰ τοὺς κλέψῃ τὴ ζωή».

Ἐλπίζω ὅμως στὰναμεταξὺ νὰ προτείνῃ κανένας ἄλλος πιὸ ἐπιτυχημένον ὁρισμό.

Πόλη 5 τοῦ Μάη 1905.

Πάντα ἀφοσιωμένος
ΜΑΛΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

4

Η ΝΥΧΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ

Ὅταν στὸ κάθε κύλισμα τοῦ χρόνου μᾶς χαιρετάει χαρούμενη ἡ νύχτα τῆς πέντε πρὸς τὴν ἕξη τ' Αὐγούστου, θυμοῦμαι τί μοῦλεγε κάθε χρόνον ἡ μητέρα μου, σὰ μ' ἔρραιναν ἀκόμη τὰ πρῶτα φῶτα τῆς Αὐγῆς τοῦ βίου μου, σὰν ἤμουν μικρὸ παιδὶ ἀκόμη, αὐτὴ τὴν ἅγια νύχτα.

«Ἀπόψε, παιδί μου, τὰ μεσάνυχτα θἀνοίξουν τὰ 'πουράνια. Εἶν' ἡ νύχτα ποῦ ὁ Χριστὸς πέταξε στὸν οὐρανὸ κι' ἄστραψεν ὁ κόσμος ὅλος. Ὅποιος ἔχει καθαρὴ τὴν ψυχὴ θωρεῖ ἀπόψε τοὺς οὐρανοὺς π' ἀνοίγουν καὶ τὸ θρονὶ τοῦ Θεοῦ. Μιὰ θειά μου κοιμήθηκε (τὰ παλιὰ τὰ χρόνια πόσες καὶ πόσες δὲν ἐκοιμοῦντο;) μιὰ τέτοια νύχτα ἀπάνω στὸ δῶμα της καὶ τὰ μεσάνυχτα, τὴν ὥρα ποῦ κράζει τὸ πρῶτο ὀρνίθι, εἶδε ν' ἀνοίγῃ μιὰ πορτίτσα στὸν οὐρανό· κ' εἶδε νὰ περνοῦν καὶ νὰ διαβαίνουν μέσ' ἀπὸ τὴν πόρτα τ' Οὐρανοῦ πολλοὶ ἄνθρωποι χρυσοφορεμένοι, δίκιες ψυχές, καβαλικεμένοι οὖλοι ἀπάνω σὲ χρυσὰ ἀλόγατα. Μὰ ἔκαμεν ἄσκημα ποῦ τὸ ξεμυστηρεύτηκε—κρῖμά της!—αὐτὸ τὸ θάμμα καὶ γι' αὐτό, γιέ μου, δὲν ἀξιώθηκε νὰ το ξαναδῇ. Χαρὰ στον ποῦ θωρεῖ καὶ δὲ λέγει τίποτα. Ἀκόμα, αὐτὴ τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα ἀποῦντο, ἡ θάλασσα,—δόξα νἄχῃς, Θέ μου—γίνεται γλυκειὰ σὰ μέλι, μὰ μόνο γιὰ μιὰ στιγμή· ἔπειτα γίνεται πάλι ἁρμυρή!»

Κ' ἔχουν τόσην πίστη σ' αὐτὲς τὶς θρησκευτικὲς προλήψεις οἱ νησιῶτες μας καὶ πρὸ πάντων οἱ γυναῖκες, ὥστε ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ἢ ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς νύχτας ἐκείνης φέρνουν μ' εὐλάβεια καὶ κρεμάζουν στὰ παράθυρα τὰ πολύτιμα φορέματά τους ὡς τὸ πρωί, γιὰ νὰ τα δοῦν τὰ 'πουράνια καὶ τὰ περεχύσῃ ἡ εὐλογία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ βλέπεις στὸ κάθε παράθυρο ξαπλωμένα καινούργια χαλιὰ περσικὰ ἢ τουρκικά, μαντήλια κινέζικα μεταξωτά, παπλώματα καὶ κουβέρτες, χρυσάφαντα καὶ βαμβακερὰ φορέματα νὰ κινοῦνται μὲ τὴν πνοὴ τῆς πρωϊνῆς δροσιᾶς ποῦ ἔρχεται λουσμένη καὶ μυρισμένη ἀπὸ τὴ θάλασσα. Τὸ ἀχνὸ τοῦ φεγγαριοῦ φῶς ἢ τῶν ἄστρων ἡ λαμπράδα δίνουν χρώματα φανταστικὰ στὰ φορέματα ποῦ τρέμουν ἀπὸ μιὰν ἀλλιώτικη φρικίαση στῶν παραθυριῶν τὰ κάγκελα κρεμασμένα. Μὲ μιὰ παράξενην εὐσέβεια καὶ μὲ κἄτι πόθους συγχυσμένους, τἀνύπαντρο κορίτσι κρεμᾷ τἀγαπημένα προικιά της, γιὰ νὰ τα γλυκοκοιτάξουν τὰ 'πουράνια καὶ τῆς στείλουν γαμπρὸ ἕνα παλληκάρι ζηλευτό.

Κ' ἐνῶ μ' ἕνα βαθὺ πίστης αἴσθημα βλέπει μὲ φόβο τἄστρα ποῦ λάμπουν μὲ τόσην ἄγρια γλυκάδα στὸ μαῦρον οὐρανό, ψιθυρίζει ἀνάμεσα στὰ δόντια της τὴν εὐχοῦλα τῶν φορεμάτων της· «Ἐφέτο στὸ παράθυρο καὶ τοῦ χρόνου πάνω μου».

Ὅταν ὁ βασιλιᾶς Ἥλιος ἀρχίζῃ νὰ δείχνῃ τὸ φωτόλουστο πρόσωπό του πίσω ἀπὸ τὸ πέλαγο, χρυσώνοντας τὶς κορφὲς τῶν ξερῶ βουνῶν τοῦ μικροῦ νησιοῦ μας, ὅλα τὰ φορέματα ρυλάττονται στὴ θέση τους, στὴν κασέλα.

5.

Ο ΓΑΜΟΣ

Α',

Πρὶν ν' ἀρχίσουμε τὴν περιγραφὴ τοῦ γάμου, μᾶς φαίνεται καλὸ νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τοὺς ἀρραβῶνες. Οἱ γονεῖς τῆς κόρης ἅμα σημαδέψουν τὸν γαμπρὸ καὶ καταλάβουν πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ τον πάρουν γιὰ τὴν κόρη τους, θὰ στείλουν μερικοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, πρόσωπα σεβαστά, τοὺς «ἀποκροσιάρηδες» ὅπως τοὺς λένε, νὰ πᾷν τὴ νύχτα μὲ τὸ φανάρι (1) στοῦ γαμποῦ τὸ σπίτι, γιὰ νὰ γυρέψουν τὸ νέον ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. Γιατὶ ἐδῶ χωρὶς τὴ θέληση τῶν γονέων εἶναι πολὺ σπάνιο πρᾶμμα νὰ γίνῃ ἀντρόγυνο. Μιὰ χάρη κι αὐτὸ ἀπὸ τὶς πολλὲς ποῦ κρύβει ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια.

«Θέλουμε κι' ἀγαποῦμε τὸν υἱό σας νὰ τον κάμουμε γαμπρὸ στὴν κόρη μας»· ἔτσι ἀρχίζουν οἱ ἀποκροσιάρηδες τὴν ὁμιλία τους, ὅταν θὰ παρουσιαστῇ ἡ κατάλληλη περίσταση. Ἔπειτα θὰ πλέξουν τὸ ἐγκώμιο τῆς ὀμορφιᾶς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ τῆς κόρης, τελευταῖα δὲ θ' ἀπαριθμήσουν τὰ προικιά, τὸ σπίτι καὶ τὴν προῖκά της «εἰς μετρητά». Στὸ νησί μας ἀπαιτοῦνται μύριοι κόποι καὶ χιλιάδες ἀγῶνες γιὰ νὰ παντρέψῃ ἕνας φτωχὸς πατέρας τὴν κόρη του ἢ ἀδερφὸς τὴν ἀδερφή του. Ἡ κόρη γιὰ νὰ στεφανωθῇ πρέπει νἄχῃ «ἐν τάξει» ὅλα τὰ προικιά της, ποῦ μποροῦν νὰ κοστίσουν λίγο-λίγο ἑξῆντα λίρες, θέλει νἄχῃ τὸ σπίτι της, θέλει νἄχῃ καὶ καμπόσα μετρητὰ γιὰ προῖκα (=φούντα). Φιλότιμος, τιμημένος καὶ παλληκάρι θεωρεῖται ὁ νέος, ποῦ μπορεῖ μὲ τὴν ἐπίπονη καὶ φουρτουνιασμένη θαλασσινὴ δουλιά του νὰ παντρέψῃ δυὸ ἢ τρεῖς ἀδερφάδες.

(1) Ἀπ' αὐτὸ εἶναι κ' ἡ φράση ποὺ λὲν ἐδῶ· «Εἶνεν καιρὸς νἄψω τὸ φανάρι γιὰ τὴν κόρη μου» = εἶναι καιρὸς νὰ ζητήσω γαμπρό.

Ἄμα οἱ γονεῖοι τοῦ παλληκαριοῦ παραδεχτοῦνε γιὰ νύφη τὴν κόρη ποῦ τους προξενεύουν, θὰ ζητήσουν καὶ τὴ γνώμη τοῦ γιοῦ τους. Ὅταν κι' αὐτὸς κρίνη καλὸ νὰ σμίξη τὴ ζωή του μὲ τὴ ζωὴ τῆς κόρης, ποῦ του προτείνουν γιὰ σύζυγο, δίνει γιὰ σημάδι τῆς ὑπόσχεσής του ἕνα ἢ πολλὰ χρυσᾶ φλωριά.. Αὐτὰ παίρνουν μὲ χαρὰν οἱ «ἀποκροσιάρηδες» καὶ τὰ φέρνουν στῆς νύφης, φωνάζοντας ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα «καλορίζικα». Εὐθὺς διαμοιράζουνται γλυκίσματα κ' εὐχές. Τῆς νύφης ὡς ἀντάλλαγμα θὰ δώσουν στὸ γαμπρὸ ἕνα χρυσὸ δαχτυλίδι δεμένο σ' ἕνα χειρομάντηλο.

Ὕστερ' ἀπ' ὀλίγες μέρες γίνεται, κατὰ διαταγὴ τοῦ γαμπροῦ, ἐπίσημα ἡ «βίζιτα». Ἡ νύφη θὰ πάγη στολισμένη μ' ὅλους τοὺς συγγενεῖς της στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, ὅπου ἀφοῦ δοθοῦν τὰ γλυκίσματα κι' ἀνταλλαχθοῦν οἱ καθιερωμένες εὐχές, θὰ προσφέρη ἀπὸ μιὰν ἀνθοδέσμη μικρὴ σ' ὅλα τὰ πρόσωπα ποῦ βρίσκουνται στοῦ γαμπροῦ, φιλῶντας μὲ τὰ παρθενικὰ χείλη της ταπεινὰ τὸ δεξὶ χέρι μόνο τῶν γεροντοτέρων, ὅταν στὸν καθένα τους δίνη τὰ μυρισμένα λούλουδα. Ἡ συνοδεία τῆς νύφης θὰ μείνη μερικὲς στιγμὲς ἀκόμη, στιγμὲς γιὰ τὴ δειλὴ κόρη τόσο, ὅσο καὶ γιὰ τὸν περιπαθῆ μνηστῆρα, ἀξιοσημείωτες κι' ἀλησμόνητες, κ' ἔπειτα θὰ γυρίση πίσω.

Β'.

Καὶ τώρα γυρίζομε στὸ γάμο, τὸν πιὸ σημαντικὸν αὐτὸ σταθμὸ τῆς ζωῆς τοῦ Καστελλοριζιοῦ. Ὁ γάμος, ἡ «πιὸ μεγάλη χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου» ὅπως τὸν ὀνομάζουν οἱ νησιῶτες μας, διεξάγεται πατριαρχικώτατα, θυμίζοντάς σου τῶν ρηγάδων καὶ βασιλιάδων τῶν παραμυθιῶν τοὺς γάμους, ποῦ βαστοῦσαν «σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες». Μόνο ποῦ οἱ δικοί μας οἱ γάμοι διαρκοῦν ὄχι σαράντα, ἀλλὰ δέκα τοὐλάχιστο μέρες.

Οἱ προετοιμασίες ἀρχινοῦν καὶ στοῦ γαμπροῦ καὶ στῆς νύφης τὸ σπίτι μιὰν ἑβδομάδα μπροστὰ ἀπὸ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου, ποῦ συνήθως γίνεται τὴν Κυριακή. Ἐμεῖς θἀρχίσουμε τὴν περιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τετράδη· γιατὶ ἀπὸ τότες ἀρχινοῦν τοῦ Ὑμεναίου τὰ τραγούδια, ποῦ ψάλλονται ἀπὸ νησιώτισσες Μοῦσες, καὶ ἀπὸ τότε ροδίζουν οἱ χαρὲς καὶ τὰ γέλια στὸ σπίτι τοῦ γάμου.

Τὴν Τετράδη στῆς νύφης θὰ βγάλουν μὲ καμάρι—ἀπὸ τὴν κασέλα τῆς κόρης,—τὰ ὀνειρόπλεχτα προυκιά,—ποῦ τόσο ἐμόχθησε νὰ τὰ ράψη μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια,—καὶ θά τα βάλουν «στὴν τάβλα» ἢ «στὸ ράφι» γιὰ νὰ τὰ βλέπη ὁ κόσμος ποῦ ἔρχεται νὰ χαιρετίση. Ὅταν οἱ συγγενεῖς τῆς κόρης μὲ χίλια καρδιοχτύπια τὰ βαστάζουν, γυναῖκες καὶ κορίτσια ἀρχίζουν τὰ τραγουδάκια, τὰ ὁποῖα ὅταν τραγουδοῦν τὰ συνοδεύουν ρυθμικὰ μὲ χτυπήματα τῶν χεριῶν μετρημένα.

Δέν μου φαίνεται ἄσκοπο νἀναφέρω μερικά.

1. Ἔλα, Χριστὲ καὶ Παναγιά, νἀνοίξω τὴν κασέλα
νὰ βγάλω ροῦχα ὁλόχρυσα καὶ κόκκινην ὀμπρέλα.
2. Αὐτὰ τὰ ροῦχα τὰ χρουσᾶ καὶ τὰ μαλαματένια,
ποῦ νἆναι καλορίζικα, καλοκαταλυμένα.
3. Ἤρτεν ἡ ὥρα ἡ καλὴ κ' ἡ περευλογημένη
νὰ βάλουσι στὴ κόρη μας ὁλόχρουσο στεφάνι.
4. Τὴ νύφη μπρέπουν τὰ χρυσᾶ καὶ τὸ γαμπρὸ βελούδια
καὶ τὴν κουμπάρα τὴ δεξιὰ διαμάντια δαχτυλίδια.

Ὁ κόσμος μπαίνει νὰ χαιρετίση καὶ νὰ σεργιανίση καὶ βγαίνει σὰν κῦμα ἀδιάκοπο. Σπρώχνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο κ' ἡ μιὰ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ δῆ ἀπὸ κοντὰ τὰ προικιά, λέγει τὶς συνειθισμένες εὐχές: «Ἡ ὥρα ἡ καλὴ ὁ γάμος σας· καλορίζικα τὰ ροῦχα σας».

Ὅλο τὸ σπίτι βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση.. Μέσα οἱ ἐπισκέπτες, ἔξω στὴν αὐλὴ οἱ φιληνάδες τῆς νύφης ξεσκουμπωμένες ἢ φουρνίζουν τὰ «κουλούρια τοῦ γάμου» ἢ τηγανίζουν, ψάρια συνήθως, ἢ μαγειρεύουν· γιατὶ ὅλοι οἱ πιὸ στενοὶ συγγενεῖς τρώγουν ἐκεῖ αὐτὲς τὶς ἡμέρες τῆς χαρᾶς καὶ «πολλὲς ψυχές, πολλὲς κοιλιές» ὅπως λέγει ἡ παροιμία.

Τὰ ἴδια γίνονται καὶ στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, ὅπου κάνουν αὐτὴν τὴν ἡμέρα τὰ κεριά, ποῦ θὰ χρειαστοῦνε γιὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου καὶ στηλώνουν τὰ κρεββατόρουχα τοῦ γαμπροῦ τραγουδῶντας:

1. Αὐτὰ τὰ ροῦχα τὰ καλὰ καὶ τὰ σιδερωμένα
ποῦ νἆναι καλορίζικα, καλοκαταλυμένα.
2. Κεράσετέ τον τὸ γαμπρὸ μὲ τὸ χρουσὸ ποτήρι
νὰ κελαδήσουν τὰ πουλιὰ στῆς νύφης τὸ μαντήλι.
κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Οἱ ἐπισκέψεις παίρνουν καὶ δίνουν. Μεγάλη ἀφθονία γλυκυσμάτων καὶ ποτῶν καὶ χίλιες εὐχὲς καὶ μύριες φιλοφρονήσεις ἀνταλλάσσονται.

Τὴν Πέμτη γίνουνται οἱ ἑτοιμασίες γιὰ τὴν Κυριακή.

Τὴν Παρασκευὴ θὰ μαζευτῆ «τἀσκέρι», δηλαδὴ τὸ συγγενολόγι τοῦ γαμπροῦ—ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ—νὰ κάνουν ἐπίσκεψη τῆς νύφης. Ἡ «βίζιτα» θἀνταποδοθῆ καὶ «τἀσκέρι τῆς νύφης» ὕστερ' ἀπὸ καμπόσην ὥρα θὰ γιομίση τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Αὐτὲς οἱ βίζιτες μπορεῖ νὰ γίνουν ἢ πρὶν τὸ μεσημέρι ἢ μετά. Τὸ πρωὶ ὅμως μαζεύουνται πολλὰ παιδιὰ καὶ στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι καὶ στῆς νύφης χωριστὰ κι' ἀπὸ κεῖ θὰ ξεκινήσουν νὰ πᾶν «στὰ βοτάνια». Θ' ἀναιβοῦν σὲ κανένα βουνὸ τοῦ νησιοῦ μας τραγουδῶντας κ' ἐκεῖ θὰ κόψουν πολλὰ κλωνάρια ἑνὸς μυρωδάτου χαμόκλαδου, ποῦ τὸνομάζουν ἐδῶ «βοτάνι» καὶ ποῦ μοιάζει πολὺ μὲ τὴ μαντζουράνα.

Στ' ἀναίβασμα καὶ καταίβασμα χαρούμενα τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι μ' ἕναν ἦχο πολὺ γλυκὸ καί, ἔτσι νὰ πῶ, παλληκαρίσιο.

Ἀπὸ τὰ βοτάνια πέφτω,
πέφτω γιὰ νὰ σκοτωθῶ,
κ' ἡ ἀγάπη μου φωνάζει
«Πιάστε τον γιὰ τὸ Θειό».
Τώρα θὰ τὸν κάμω
τῆς κόρης μας τὸ γάμο.
Μιὰ φρεγάδα κατεβαίνει
ἀπὸ τὴν Ἀμερική,
τὴ βασίλισσα νὰ πάρη
καὶ τὸ βασιλιὰ μαζύ.
Σκλάβος σου ὁ καημένος
σὰν παραπονεμένος.
Ἄσπρο μου τριανταφυλλάκι
βασιλιᾶ τῶ λουλουδιῶ,
ποιὸς ἀρνήσθη τὴν ἀγάπη
νὰ την ἀρνησθῶ κ' ἐγώ.
Τώρα θὰ τον κάμω
τὸν ἐδικό σου γάμο.
Ἕνας γέρος τὴν ἀρνήσθη
ποὔταν ἑκατὸ χρονῶ
κ' ὕστερα μετάνοιωσέν το
κ' ἔκλαιε σὰν τὸ μωρό.
Σκλάβος σου ὁ καημένος
σὰν παραπονεμένος.
Ἔβγα ἀπὸ τὸ παραθύρι,
ἕλικη μουσουκαρφιά,
γιὰ νὰ σβύσης τὸ καρβοῦνι
πῶχω μέσα στὴν καρδιά.

Τὰ βοτάνια, δεμένα σὲ σεντόνια, τὰ κρύβουν σὲ κανένα συγγενικὸ σπίτι καὶ τὸ Σαββάτο τὸ πρωὶ τὰ πηγαίνουν στοῦ γαμπροῦ καὶ στῆς νύφης.

Τὸ μεσημέρι τοῦ Σαββάτου θὰ συναχτοῦν ὅλ' οἱ συγγενεῖς κ' οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ, ποῦ θὰ καλέση ἐπίσημα τὸν μπαρμπέρη του νὰ ξουρίση αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους. Μόλις ὁ γαμπρὸς ἀρχίζει νὰ κουρεύεται καὶ νὰ ξουρίζεται, οἱ φίλοι του καὶ πλῆθος ἀπὸ συγγενεῖς, ἄντρες καὶ γυναῖκες, θὰ περικυκλώσουν αὐτὸν καὶ τὸν μπαρμπέρη καὶ θἀρχίσουν τὰ κατάλληλα στὴν περίσταση ἐγχώρια τραγουδάκια. Καλὸ μοῦ φαίνεται νὰ γράψω ἐδῶ μερικά.

1. Περμπέρη τὰ ξουράφια σου νὰ τα μαλαματώσης
νὰ περμπερίσης τὸ γαμπρὸ καὶ μή τον αἱματώσης.
2. Περμπέρη τὰ ξουράφια σου βγάλε τα ἀπὸ τἀρμάρια
νὰ περμπερίσης τὸ γαμπρὸ κι' ὅλα τὰ παλληκάρια.
3. Ἄνθη μυρίζει ἡ μπόλκα σου, τριαντάφυλλα ὁ ἀχνός σου
χιλιάδες λίρες Ἀγγλικὲς ἀξίζει ὁ λογισμός σου.
4. Ποιὸς σοῦ τα κόβγει τὰ μαλλιὰ καὶ ποιός σε περμπερίζει
καὶ ποιὸς σὲ χύνει τὸ νερὸ καὶ δὲν παραλογίζει;

Μετὰ τὸ γαμπρὸ ξουρίζεται ὁ κουμπάρος καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν ὅλοι οἱ φίλοι του. Πόση χαρὴ ἔχει αὐτὸ τὸ γραφικώτατο ἔθιμο τοῦ νησιοῦ μας, ποῦ μεγάλη ζωὴ τοῦ δίνουν τὰ τραγούδια μας, ἀγκαλιασμένα μὲ τὴ δημώδη μουσική μας ποῦ τἀρωματίζει θεσπέσια! Ὦ! αὐτὴ τοῦ νησιοῦ μας ἡ ἀτέλειωτη ποίηση, ἀδερφωμένη μὲ τὴ δημοτικὴ μουσική μας! Εἶναι ἕνας ὠκεανὸς ζωῆς καὶ πάθους ἀτέλειωτος, μὲ βάθος καὶ πλάτος ἀμέτρητο, μὲ κύματα ὀμορφιᾶς καὶ χάρης ἄπειρα. Ἀμέτρητα τραγούδια τονισμένα ἔχομε γιὰ κάθε περίσταση τῆς ζωῆς μας.

Πόσο γερὰ ἡ ποίηση εἶναι δεμένη μ' ὅλες τὶς σχέσεις μας, μὲ τὰ ἔθιμά μας, μὲ τὰ λόγια μας! Καὶ τὴ χαρὰ ποῦ σὰν ἥλιος μᾶς γλυκοφωτίζει καὶ τὴ λύπη ποῦ μας ἰσκιάζει σὰ μαῦρο σύννεφο, μὲ τὰ τραγούδια μας ἐκφράζουμε. Ἔχουμε τραγουδάκια τοῦ γάμου, ποῦ σου θυμίζουν «τοὺς ὑμεναίους» τῶν προγόνω μας καὶ τραγούδια τῶ νεκρῶν, «τοὺς θρήνους» τους. Τραγούδια τῆς σανταχλείδας, κούνιας ποῦ μόνο κορίτσια μπαίνουν μέσα καὶ τραγουδοῦν, καὶ τραγούδια γιὰ νανούρισμα· τραγούδια τῆς μεγάλης Σαρακοστῆς (τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ) καὶ τραγούδια τῶ Βαγιῶ καὶ τῆς Μεγαλοβδομάδας· τραγούδια τῆς Πρωτοχρονιᾶς καὶ τραγούδια τῆς Πασχαλιᾶς· τραγούδια..... Κ' εἶναι τόσο πολλά! Ἂν μποροῦσε νὰ τα συνάξη κανείς ὅλα!

Γ'.

Τὸ βράδυ τοῦ Σαββάτου, πρὶν τὰ μεσάνυχτα, «θὰ ρίζουν τὰ βοτάνια». Τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ μυρισμένα αὐτὰ χαμόκλαδα, ποῦ τραγουδῶντας κατέβασαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ βουνό, θά τα δώσουν γιὰ τῆς νύφης τὸ λουτρὸ καὶ τἄλλα μισὰ θά τα βάνουν στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ αὐτὴν τὴν ὥρα σ' ἕνα σεντόνι ἐπάνω. Ἀφοῦ τὰ κορίτσια τὰ κανακίσουν μὲ τὰ τραγούδια τους—τραγούδια, αἰώνια τραγούδια—ὁ καθένας καὶ ἡ κάθε μιὰ παίρνει ἀπὸ ἕνα κλωνί, λέγει καμπόσες εὐχοῦλες καὶ βάνει πάνω στὸ σεντόνι κἄνα νομισματάκι, τό μπαξίσι τῶν παιδιῶν.

Ὕστερ' ἀπὸ τὰ βοτάνια γίνεται τὸ «τραπέζι». Ὅλ' οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης θὰ φᾶν, θὰ πιοῦν, θὰ τραγουδήσουν, θὰ γελάσουν, καὶ μιὰ δυὸ ὧρες μετὰ τὸ μεσονύχτι θἀποτραβηχτοῦν στὰ σπίτια τους. Μόνο οἱ γονεῖς καὶ τἀδέρφια τῆς νύφης, καθὼς καὶ μερικὲς θεῖες καὶ ξαδερφάδες της θὰ μείνουν ἐκεῖ. Ἡ νύφη ἅμα τελειώση τὸ λουτρό της, θἄρθη νά τη χτενίσουν καὶ χτενίζοντάς τη νά της τραγουδήσουν τὰ τραγουδάκια τοῦ χτενισμοῦ. Νὰ μερικά.

Ποιὰ σὲ τὰ λούνει τὰ μαλλιὰ καὶ ποιὰ σὲ τὰ χτενίζει
καὶ ποιὰ σὲ χύνει τὸ νερὸ καὶ δὲν παραλογίζει;

Ἔχεις μαλλιὰ τετράξανθα στὶς πλάτες σου ριγμένα
ποὺ τὰ χτενίζει ὁ Ἔρωτας μὲ τὴ χρυσῆ τὴ χτένα.
Ἔχεις μαλλιὰ τετράξανθα πλεμμένα μὲ τὴν τάξη
ποὺ κάθε τρίχα γίνεται σαΐτα νὰ μὲ σφάξῃ.
Νᾶχα φλουριὰ νὰ τσάκιζα νὰ σέκαμνα λεγαίνι
νὰ πλένω τὴ νοτίτσα σου τὴ μαργαριταρένη.
Σαράντα ὀργιὲς τὴν ἔσκαψα, κόρη μου, τὴν αὐλή σου
νὰ βγάλω ἀθάνατο νερὸ νὰ λούσω τὸ κορμί σου.
Εὐλογημένη μου μυρτιὰ τὰ μύρτα φορτωμένη
τὰ μύρτα καὶ τὶς ὠμορφιὲς καὶ τὴν τιμὴ ζωσμένη.

Δ'.

Τὴν Κυριακὴ πρωὶ πρωὶ θὰ ντύσουν καὶ θὰ στολίσουν τὴ νύφη. Ὁ κόσμος ἔρχεται, χαιρετᾷ καὶ φεύγει. Στὴν ὡρισμένην ὥραν ἔρχεται τάσκέρι τοῦ γαμπροῦ, γυναῖκες μονάχα, «οἱ συμπεθέρες» γιὰ νὰ πάρουν τὴ νύφη. Ὀμπρὸς πάει τὸ βιολὶ καὶ τὸ λαγοῦτο κι' ἀπὸ πίσω οἱ γυναῖκες μὲ τὴ γραφικὴ φορεσιά τους. Τί ὄμορφη παρέλαση! Χαίρεσαι νὰ βλέπῃς τὰ ὄμορφα καὶ καλοχτενισμένα ἐκεῖνα κεφαλάκια, σκεπασμένα ἀπὸ κινέζικα μεταξωτὰ μαντήλια, ἄσπρα ἢ χρωματιστὰ,καὶ τὰ λιγερὰ καὶ ζωερὰ ἐκεῖνα κορμιὰ μέσ' στὰ χρυσόφαντα καὶ τὰ μεταξωτὰ τυλιγμένα. Ἅμα φτάσουν στῆς νύφης, θὰ περιτριγυρίσουν τὴ νύφη καὶ θά τη «στολίσουν» μὲ τραγούδια χτυπῶντας τὰ χέρια. Τὴν ἴδια στιγμὴ τῆς βάνουν καὶ μερικὰ ἐξωτερικὰ ροῦχα, ὡς τὴ γοῦνα, τὸ μαντῆλι τῆς κεφαλῆς κλπ.

Δὲ θὰ κάνω, θαρρῶ, ἄσκημα ἂν βάλω ἐδῶ μερικὰ τραγουδάκια. Ἐδῶ τραγούδια νὰ θὲς καὶ τίποτ' ἄλλο.

Ἔλα, εὐχὴ τῆς μάννας σου,ἔλα καὶ τοῦ κυροῦ σου
ἔλα καὶ τοῦ προπάππου σου τάρχοντοπεθεροῦ σου.
Κόρη, στὰ χιόνια βόσκουσουν κ' ἐπῆρες τὶς ἀσπράδες;
στὸν μπογιατζῆν ἀκούμπησες κ' ἐπῆρες ὀμορφάδες;
Κόρη μου, πλούσια νὰ γενῇς καὶ πλούσια νὰ γεράσῃς
καὶ μέσα στὰ παλάτια σου δοῦλες καὶ δούλους νᾶχῃς.
Σὰν τὸν ἀνθὸ τῆς λεμονιᾶς εἶναι τὸ πρόσωπό σου
καὶ τῶν Ἑλλήνω τὸ σπαθὶ τὸ καμαρόφρυδό σου.
Πύργος σαράντα πατωσιές, κόρη μου, τὸ κορμί σου
καὶ τοῦ Δαβὶδ τὸ λογισμὸ ἔχεις στὴν κεφαλή σου.

Εὐτὺς μετὰ τὸ «στόλισμα» θὰ πάρουν τὴ νύφη μὲ τὴν συνοδεία της καὶ θὰ πᾷν στοῦ γαμπροῦ. Ἡ τελετὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, μπορεῖ νὰ γενῇ καὶ στὴν ἐκκλησιά. Στὴ δεύτερη περίπτωση ξεκινοῦν ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι,οἱ δυὸ συνοδεῖες καὶ πᾷν στὴν ἐκκλησιά. Μετὰ τὴν τελετὴ ὅλοι κατεβαίνουν μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη, ποῦ μὲ τὰ στέφανα τοῦ γάμου στεφανωμένοι κρατιοῦνται μπράτσο ὡς στὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ τους, ἐνῷ οἱ καμπάνες χτυποῦν, τὰ παιδιὰ φωνάζουν «καλορίζικοι» καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα παίζουν κανένα «ἐμβατήριον» γοργὰ καὶ χαρμόσυνα. Ἕως τοῦ ἥλιου τὸ βασίλεμα τραπέζια, χοροί, τραγούδια καὶ χωρατάδες γίνουνται ἐκεῖ. Μόλις σκοτεινιάσει, πρέπει ὅλοι νὰ φύγουν γιὰ νὰφήσουν τοὺς νιόγαμπρους ἥσυχους κι' ἀναπαμένους.

Τὴ Δευτέρα πρωὶ πρωὶ μερικὲς γυναῖκες φέρνουν στὸ καινούριο ἀντρόγυνο *παχάρι*, τὸ ἀφέψημα δηλαδὴ κανέλας κι' ἄλλων μυρωδικῶν, καὶ κατιμέρια, πίτες δηλ. ἀπ' ἀλεύρι, βούτυρο καὶ ζάχαρη γιὰ νὰ κολατσίσουν.

Ὁ γαμπρὸς μένει στὸ σπίτι ὡς τὴν Τετράδη, ὁπότε καὶ θὰ μαζευτοῦν ὅλ' οἱ συγγενεῖς του νὰ τὸν κατεβάσουν στὸ «γυαλό», νὰ τον πᾷν δηλ. πρώτη φορὰ μετὰ τὸ γάμο του στὴν ἀγορά. Ὁ κοσμος χαιρετῶντας τὸ γαμπρὸ τοῦ λέει «καλορίζικες οἱ στράτες σού».

Καστελλόριζο **Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ**

ΣΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑ

—Ἔβγα ἀπὸ τῶν μυστηρίων τὰ μάγια καὶ ἔλα
στὴν κολυμπήθρα τῆς Ζωῆς νὰ βαφτιστοῦμε
ποῦ ὡς τώρα σὰ νεκροὶ στὴ χαμοκέλλα
τοῦ Ἀθώου μὲ τὰ μυστήρια ὁμάδι ζοῦμε.

Ρίξε ἀπὸ πάνου σου τὰ ἄμφια τοῦ ἀγνώστου,
ὦ Ἱέρεια τῆς Ἀρετῆς, καὶ πᾶμε,
πᾶμε στὸ νέο καλύβι, ποῦ τὸ φῶς του
θὰ μᾶς κερνάῃ τὸν Πόθο, ποῦ ζητᾶμε.

Ἔβγα ἀπὸ τ' ἄγνωστο καὶ Εὔα ἔλα νὰ γίνῃς,
τὴ σάρκα σου γιὰ νέα γνώση νὰ νοιώθω,
τὴν ἁμαρτίαν ἀγκάλιασε τῆς Φρύνης
καὶ κάνε βασιλιᾶ μόνο τὸν Πόθο.

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἡ Βολιώτικη φημερίδα «Τύπος» στὸ φύλλο τῆς περασμένης Τρίτης πῆρε ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ» ὅσα γράψαμε γιὰ τὸ μεθῆσι τοῦ Βολιώτη βουλευτῆ Λανάρᾶ.

— Καλὰ ἔκανε γιὰ νὰ τὰ διαβάσουν κ' οἱ Βολιῶτες καὶ νὰ καμαρώσουν τὸν ἐκλεχτό τους.

— Ἡ ἔννοια τῶν σαίχων τοῦ Rückert ποὺ ἀναφερνόντουσαν στὸ προχτεσινὸ σοφὸ ἄρθρο τοῦ κ. Φωτιάδη εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

«Ἐκεῖνοι εἶναι οἱ σοφοὶ
ποὺ ἀπὸ τὴν πλάνη ταξιδεύουν στὴν ἀλήθεια·
μὰ κεῖνοι ποὺ ἐπιμένουνε στὴν πλάνη
εἶναι μωροί».

— Στὸ ἴδιο ἄρθρο στὸ τέλος, ὁ κ. Φωτιάδης παίζει καὶ μὲ τὄνομα τοῦ κ. Μιταφτῆ.

— Τόνε θέλει Μουταφτῆ. Τὸ Μουτάφι εἶναι σακκὶ κατσικότριχο. Μουταφτῆς λοιπὸν εἶναι κεῖνος ποὺ κλώθει τὴν κατσικότριχα καὶ ὑφαίνει ἀπ' αὐτὴ σακκιά, βασταργαριές.

— Ὁ κ. Κ. Θεοτόκης τέλειωσε καινούριο δήγημά του, τρεῖς φορὲς ἀπάιου κάτου μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν «Ἀπελλῆ» του.

— Εἶναι κι αὐτὸ ἀπάνου σ' ἀρχοῖα ὑπόθεση γραμμένο, λέγεται «Λυκόφρωνας» καὶ θἀρχινήσει ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρία φύλλα στὸ «Νουμᾶ».

— Κ' ἕνα χωρατὸ τῆς ἐποχῆς:

— «Θἀγοράσεις, λέει πέντε καντάρια ψαρόκολλα; Καὶ τί σοῦ χρειάζεται τόσο πρᾶμα;

— Τὴ θέλει, ἀδερφέ, ὁ κ. Πρόεδρος γιὰ νὰ ξανακολλήσει τὸν Πειραιᾶ στὴν ἐκλογική μας περιφέρεια!..»

Ο ΙΔΙΟΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΙ Ο κ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Ἀγαπητὲ «Νουμᾶ»

Φαίνεται ὅτι μερικῶν ἀνθρώπων τὄχει τὸ ζώδιό τους νὰ τὰ θαλασσόνουν ὅπου ἀνακατευτοῦν, ἢ καλήτερα νὰ μαλόνουνε πάντα μὲ τὴν ἀλήθια, ποὺ δίχως ἄλλο κάτι προσωπικὰ θἄχουνε μ' αὐτή. Ἕνας ἀπὸ τοὺς τέτιους ἀνθρώπους εἶναι κι ὁ κ. Φιλάρετος «ὁ ἀδελφὸς Φιλάρετος» ἀλὰ Ραμπαγᾶ. Ξέρουμε ὅτι ὁ «περιφανὴς πολιτευτὴς» κατὰ τὴν κρίση κάποιων ἐφημερίδων, μὰ τρομερὸς φαμφαρόνος καὶ γλωσσοκοπάνας κατὰ τὴν κρίση τῆς ἀλήθιας, βαφτίστηκε δημοκράτης καὶ διαφεντευτὴς τῶν δίκιων τοῦ Ἑλληνισμοῦ κ' ἔτσι γιὰ κάθε ψύλλου πήδημα πετιέται κατὰ καιροὺς στὴ μέση γιὰ νὰ πῇ τὴ γνώμη του, γνώμη πάντα ἀνάποδη καὶ μακρυσμένη ἀπὸ τὴν ἀλήθια. Τὼρα τελευταῖα ἄρχισε μάλιστα νὰ τὴν παραλέῃ κ' ἔτσι, ὕστερις ἀπὸ τὸ μανιρέστο ποῦ δημοσίεψε γιὰ τὴ «Μεταρρύθμιση», μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πῇ πῶς εἶναι «ἀδιάλλαχτος δημοκράτης» (στὰ λόγια βέβαια), ξεπρόβαλε προχτὲς καὶ στὴν «Ἀστραπὴ» καὶ τἄβαλε μὲ τὴν Ἀγγλία, λέγοντας πῶς ποτὲ δὲν ὕπαρξε φιλενάδα μας. Κ' ἡ ἀφορμή; Ἐπειδὴ ἡ «Ἑστία» ἔγραψε πῶς ἡ Ἀγγλία φροντίζει γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας.

Μὰ ὁ δημοκράτης κ. Φιλάρετος τέτια πράματα δὲν τἀφίνει νὰ περάσουνε χωρὶς νὰ τὰ χτυπήσῃ, κάνοντας τέτιους συλλογισμούς: Ἡ «Ἑστία» εἶναι φύλλο αὐλικὸ καὶ γράφει φιλικὰ γιὰ τὴν Ἀγγλία· ποῦ θὰ πῇ ὅτι ἡ Ἀγγλία τἄχει καλὰ μὲ τὸ παλάτι: μὰ ἐγὼ εἶμαι δημοκράτης καὶ πάω κόντρα τοῦ παλατιοῦ· ἐπειδὴ ὅμως δὲ μπορῶ νὰ χτυπήσω τὸ παλάτι γιατὶ ὁ νόμος δὲ χωρατεύει,οὔτε καὶ τὴν«Ἑστία» ἐπειδὴ εἶναι φημερίδα καὶ μπορεῖ νὰ μὲ ρεκλαμάρῃ καμιὰ φορά, ἂς χτυπήσω τοὺς φίλους της· φίλος τώρα εἶναι ἡ Ἀγγλία· ἀπάνου της λοιπόν· φόβο δὲν ἔχω νὰ πάθω τίποτις ἀπὸ μέρος της, γιατὶ εἶναι μεγαλόκαρδο κράτος καὶ δὲ θὰ θελήσῃ νὰ μὲ κατατρέξῃ. Κ'ἔτσι κρατοῦμε ψηλὰ τὴ σημαια τῆς δημοκρατίας». Μὲ τέτοιες σκέψες γράφτηκε τὸ περίφημο κεῖνο ἄρθρο του στὴν «Ἀστραπὴ» ποῦ τὰ πραματικὰ περιστατικὰ κ' ἡ ἀλήθια ἔφαγαν τὴν ἀνοητότερη βρισιά. Ὅποιος λίγα πράματα διάβασε ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ μας ἱστορία τῶν τελευταίων τριάντα χρόνων, θἄτριβε τὰ μάτια του μὲ θαμασμὸ σὲ ποιὰ κρύφια πηγὴ τὸ τρομερὸ διπλωματικὸ μάτι τοῦ κ. Φιλάρετου ἀνακάλυψε τἄγνωστα ἱστορικά. Μὰ νὰ ποῦ δυὸ μέρες ἀργότερα ἔρχεται στὴν ἴδια τὴν «Ἀστραπὴ» ὁ κ. Ἀργυρὸς καὶ μὲ δυὸ ἄρθρα του πειστικά, σεμνά, μὲ τὰ παραίτητα ντοκουμέντα, χωρὶς πωτριωτικοὺς φαμφαρονισμούς, ἀποδείχνει τὴν ἀλήθια, ὅτι ἡ Ἀγγλία προστάτεψε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη δύναμη τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας, καὶ ὅτι... ὁ κ. Φιλαρετος τἄκαμε κατὰ τὴ συνήθια του θάλασσα. Τραβηγμένος ἀπὸ τὸ δημοκρατικισμό του,τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδας τοὺς βρῆκε μονάχα στὴ δημοκρατικὴ Γαλλία. Μὰ νὰ σοῦ πῶ κ'ἐγὼ τὴν ἰδέα μου,δὲν τοῦ ρίχνω ἄδικο.Κοτζά μου δημοκράτης ἐκεῖ,ἀδελφὸς Φιλάρετος σοῦ λέει ὁ ἄλλος, καὶ νὰ παινέσῃ μιὰ συνταγματικὴ Ἀγγλία, εἶναι σωστό; Τότε τί ἀγωνίζεται τόσα χρόνια ὁ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ πῇ κ' ἕνα διπλωματικὸ ψέμα;

Μὲ συμπαθᾷς
Ὁ Μονομμάτης

Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΣΑΜΗΣ

Φίλτατε «Νουμᾶ»,

Δὲν εἶδα νὰ γίνῃ ὅσος ἔπρεπε λόγος—ἢ καλήτερα δὲν ἔγινε καθόλου—γιὰ τὴν *ἐπαναληπτικὴν* ἐκλογὴ τῆς Σάμης. Κι ὅμως πόσο ἔπρεπε νὰ προσέξουμε στὸ ἀποτέλεσμα τῆς νέας ἐκλογῆς! Γιατὶ ἀπ' αὐτὸ μποροῦμε νὰ καταλάβουμε καὶ τί πρᾶμα εἶναι ἡ νέα Βουλή μας, δηλ. ἁμαρτωλὴ μὲ τὸ παραπάνου. Ἡ πρώτη πράξη της ἤτανε μιὰ μεγάλη-μεγάλη ἁμαρτία, μὲ τὸ νἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴ τῶν κ. κ. Ποταμιάνου καὶ Καβαλιεράτου. Καὶ πόσα δὲν εἶπαν τότες γιὰ καταπάτηση τῶν θεσμῶν καὶ νόθεψη τοῦ λαϊκοῦ φρονημάτου καὶ καταστρατήγηση τῶν νόμων καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο, ἐπειδὴ εἶχαν ἀποτύχει οἱ Ντεληγιαννικοὶ ὑποψήφιοι. Οἱ κερδισμένοι, μολονότι δὲν εἶχανε μὲ τὸ μέρος τους τὴν ἐξουσία, ἔκαμαν ὄργια, ἐπίεσαν,δολιεύτηκαν τοὺς θεσμοὺς καὶ γι' αὐτὸ βγήκανε βουλευτάδες. Καὶ τὸ Ντεληγιαννικὸ κόμμα, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸν τίτλο του ὅτι προστατεύει τοὺς θεσμούς, ἀκύρωσε τὴν ἐκ-

λογή τῆς Σάμης καὶ πικύρωσε τὴν ἐκλογή τοῦ δεύτερου Καραπάνου τῆς Ἄρτας καὶ δὲν ξέρω ποιανοῦ ἄλλου ἀνήλικου, καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δυνάμωσε κ' ἡ στρούγγα. Μὰ νά, ποῦ ὁ λαὸς τῆς Σάμης ἦρθε κ' ἔδωσε ἕνα τρανὸ μάθημα καὶ ἕνα γερὸ μπάτσο στοὺς ἀκυρωτικοὺς μὲ τὸ νὰ ξαναεκλέξῃ ἐκείνους ποῦ τοῦ φάνηκαν οἱ καλήτεροι, δηλ. τὸν Ποταμιάνο καὶ τὸν Καβαλιεράτο, χωρὶς νὰ ἱδρώσῃ ταὐτί του ἀπὸ τὶς τρομερὲς ρητορεῖες τῆς Βουλῆς καὶ τὶς τρομερώτερες ἐπέμβασες τῆς ἐξουσίας. Καὶ τώρα μὲ τὶ μοῦτρα θὰ ἰδοῦνε οἱ ἀκυρωτικοὶ τοὺς δυὸ συναδέρφους τους; Μὰ δὲ βαριέσαι! Τέτια πράματα καθόμαστε νὰ ζητᾶμε τώρα; Ἂν ἔκαναν ἐντύπωση αὐτά, θὰ ἤτανε ἡ Βουλή μας καὶ πιὸ μαζεμένη καὶ δὲ θἀκούγαμε κάθε μέρα, ὅτι ὁ τάδε ἢ τάδε βουλευτὴς θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ μιὰ στρούγγα καὶ θὰ πάῃ στὴν ἄλλη. Γιατί ὅλα ἔχουνε ἀναμεταξύ τους δυνατὴ σκέση· κι ὅπου βρίσκεται φυσικὸ πρᾶμα τὸ νἀκυρώνεται ἀδικαιολόγητα μιὰ ἐκλογὴ καὶ νὰ πέφτουν τὰ ἔξοδα τῆς καινούργιας στὴν καμπούρα τοῦ Κουβέρνου, ἐκεῖ, χωρὶς νὰ νομίζεται ἀτιμία, μπορεῖ νἀλλάξῃ καθένας κόμμα γιὰ τὸ ἀτομικό του συφέρο, ὅπως ἀλλάζει καὶ πουκάμισο. Ἡ ἁμαρτία γεννᾶει ἁμαρτίες, εἶπε κάποιος. Κι ἀπὸ τέτιαν ἁμαρτωλὴ βουλὴ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ νὰ μὴν ἰδοῦμε καὶ καμιὰ ἁμαρτία, ποῦ νὰ μὴ μποροῦνε νὰ μᾶς σώσουν ἀπ' αὐτὴ ὅλοι οἱ ὅρκοι ποῦ δίνουν οἱ βουλευτάδες μας.

Δικός σου

Ὁ πολίτης τοῦ Γερολστάϊν

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ Περίεργο. Ὁ Κιμωνισμὸς εἶναι καινούρια καὶ περίεργη αἵρεση μὲ δική της γλώσσα, δική της τέχνη καὶ δικό της περιοδικό. Μπορεῖ ἀργότερα νὰ τὴν ξεσκεπάσουμε φαρδιὰ πλατιὰ γιὰ νὰ μάθουν κ' οἱ ἀναγνῶστες μας τὰ περίεργα καμώματά της. Σήμερα σᾶς λέμε μοναχὰ πὼς ὁ Κιμωνισμὸς ἔχει ἀρκετοὺς ὀπαδοὺς καὶ πὼς ἕνας ἀπὸ τοὺς φανατικώτερους Κιμωνιστάδες εἶναι ὁ πρόσφυγας Κρητικὸς κ. Γρηγ. Ξενόπουλος. — κ. Ἀσ. Ἀλ. Ἀλμυρό. Στέλνουμε τὴν «Ἰλιάδα» καὶ τἄλλο βιβλίο ποὺ μᾶς ζητήσατε Ἡ ἀξία τους, μαζὶ μὲ τὰ ταχυδρομικά, 2,50 δρ. Πληροφορεῖστε μας, παρακαλοῦμε, τὴν παραλαβή τους.—κ, Νικ. Ραφ. Θὰ γελάσουν καὶ τὰ κεραμίδια. Ἀφοῦ ὅμως ἐπιμένεις...— κ. Σφουγγαρᾶ στὴν Αἴγινα. Τό «Μήτσος Ἀνθέμης» εἶναι ψευτόνομα, βέβαια. Χαιρόμαστε ποὺ σᾶς ἄρεσε τό ὀλοζώντανο καὶ ὁμορφογραμμένο σφουγγαράδικο δήγημά του: «Διαμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου...» Ἐλπίζουμε νὰ μᾶς στείλει κι ἄλλα.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικό, πουλιοῦντα στὰ γραφεῖα μας τἀκόλουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχάρη** «Ταξίδι» καὶ «Ὄνειρο τοῦ Γιαννίρη».

Τοῦ **Πάλλη** «Ἥλιος καὶ φεγγάρι».

Τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννηση».

Τοῦ **Ἐφταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης» καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.»

Τοῦ **Φιλήντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμέικης γλώσσας (μέρ. Α').

Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης καὶ Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἠλ. Βουτιερίδη.

Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη.

Τοῦ **Κ. Πασαγιάννη** «Μοσκιές» (Δηγήματα 50 λεπτά).

Ἡ *ΙΛΙΑΔΑ*, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. **Ἀλέξ. Πάλλη** δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικό·

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1905

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	30 Ἀπριλίου 1905	31 Μαρτίου 1905
Ταμεῖον: Εἰς μεταλλικὸν	2,062,084.56	1,971,937.54
» Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	251,320.—	66,450.
» Κερματικὰ » δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	1,224,882.—	1,223,401.—
Ἐξωτερ. λογαριασμοί. (Ἀντίτιμον μεταλ. εἰς τὸ ἐξωτερικὸν	24,341,858.97	23,579,516.56
(Πρωϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλ. Σιδηρ. 4 o/o τοῦ 1902	20,712,688.83	20,962,688.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφ. τραπ. γραμ.	68,778,575.42	68,778,574.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	11,250,000.—	11,250,000.—
Ὁμολ. Ἐθνικῶν δανείων (Εἰς χρ. δρ. 23,767,086.80	52.857,180.80	52.870,199.55
(» τραπ. γραμ. » 29,090,114.—	2,037.500.—	20,487,947 06
Προεξοφλήσεις	19,581,659.61	2,829,544.46
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	2,826,347.26	14,037,076.44
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογρ.	12,641,306,29	541,909.15
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	416,415.50	2,450,542 22
Δανειον πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπ. ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους.	2,271,694.28	55,274,923.43
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	55,732,418.87	42.585,846.39
Δάνεια εἰς δήμους λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	42,557,855.04	10,995,414.54
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	11,395,451.89	4,372,071.19
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ γραμ. Πρ. Τραπ.	4,740,521.29	3,304,770.—
Ἠπειροθεσσαλίας	3,304,770.—	1,500,000.—
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἑταιρίας		1,831,799.75
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	1,500,000.—	8[illegible],988.62
Τοκομερίδια ἐν γένει	1,831,799.75	8,2[illegible]4,011.10
Καταστήμ. Τραπέζ. καὶ κτήμ. ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	8,629,096.32	2,604,262.91
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	2,646,017.55	1,628,324.27
Ἐξοδα ἐγκαταστ. (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζ. γραμματείων)	1.631,914.47	2,531.949.72
Διάφοροι λογαριασμοὶ	2,059,885.68	4,027.240.20
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	3,267,059.83	45,620.75
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	1,720,320.—	1,720,320.—
Λογαριασμὸς ἐξαγ. συμμετοχῆς Κυβερνήσ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμμ.	1,280,000.—	1,280,000.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	500,000.—	500,000.—
Προμήθεια τροφῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπ. γραμμάτια	679,572.27	566,843.35
Διάφορα	364,372,296.48	364,570,164.45

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν Κεφάλαιον		20,000,000.—	20.000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια		13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:			
I Διὰ λ)σμὸν τῆς Κυβερνήσεως	δρ. 68,778.575.42	113,894,071.39	115,607,730.04
II » » Τραπέζης	45,115,495.97		
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		11,250,000.—	11,250,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικὸν		3,819,012 88	3,824,432.37
Καταθέσεις ἄνευ τόκου		14,856,539.16	16,443,947.74
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		710,646.34	625,138.74
Μερίσματα πληρωτέα		351,405.—	408,5[illegible]5.—
Καταθ. Δημοσ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' νόμον		283,749.94	283,749.94
Διεθν. Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσ. (Εἰς χρυσ. δρ. 630,132.87		6,950,513.35	4,497,776.14
(» τρ. γρ. » 6,320,380.48			
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν		32,694.05	
» » » » τραπεζικὰ γραμμάτια		402,220.75	431,465 60
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσὸν		16,182.99	166,411.64
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζ. γραμμάτ.		10,367.98	10,367.98
Ἔντ. κατάθ. Δημ. εἰς χρ. διὰ τὴν κατασκ. Σ. Π-Δεμερλῆ-Συνόρ.		20,712,688.83	20,962,688.83
» » τραπ. γραμμάτια		433,107.21	258,989.21
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τραπεζ. γράμμ. κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		5,612,166.15	5,612,166.15
Καταθ. ἔντοκοι.		76,165,463.57	75,593,438.76
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης		45,966,690.—	45,966,690.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης		20,493,600.—	20,493,600.—
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου		1,317,0.52—	1,531,422.—
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		72,000.—	72,000.—
Συμμετοχὴ Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς Δάν. Σταφ. Τραπέζης		4,124,865.90	4,042,313.21
Διάφοροι λογαριασμοὶ		1,045,346.57	1,127,891.87
Διάφορα.		2,351,914.42	1,913,349.23
		364,372,296.48	364,570,164 45

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Μαΐου 1905

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ